

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ โปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคมและกิจกรรมการกระจำค่านิยมที่มีต่อการลดพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีปัญห โดยแบ่งเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เอกสารเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีปัญหา
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกทักษะทางสังคม
4. เอกสารที่เกี่ยวกับค่านิยม
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการกระจำค่านิยม

เอกสารเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีปัญหา

ความหมายของพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีปัญหา

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2544, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมเสี่ยงต่อปัญหาไว้ว่า หมายถึง เด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติ เช่น เก็บตัว แสดงออก เกินขอบเขต ปรับตัวทางเพศไม่เหมาะสม ทดลองดื่ม / เสพ / สูบ เริ่มมีปัญหาด้านการเรียน ฯลฯ

สาเหตุของปัญหาพฤติกรรมนักเรียน

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2544, หน้า 17) ได้กล่าวว่า ปัญหาพฤติกรรมที่พบหลากหลายเป็นเพียงการแสดงให้เห็นได้ว่า เด็กมีปัญหาคือต้องการความช่วยเหลือ สาเหตุของปัญหา ได้แก่

1. ตัวเด็กเอง ไม่สามารถปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมในชีวิตประจำวันได้
2. ครอบครัว นอกจากเป็นปัจจัยพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของเด็ก ยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อจิตใจ และพฤติกรรมของเด็ก
3. โรงเรียน – ปัญหาการเรียนการสอน เด็กเรียนไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจ
 - 3.1 ปัญหาการกระเบียดวินัยที่เข้มงวด หรือปล่อยปละละเลยมากเกินไป
 - 3.2 ปัญหาจากครู
 - 3.3 ปัญหาความร่วมมือ ประสานงานกันระหว่างครูด้วยกันและครูกับผู้ปกครอง

วิลาสินี แดงมะแจ้ง (2545, หน้า 91 - 92) ได้กล่าวว่า สาเหตุของปัญหาที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่นอย่างรุนแรงและลูกกลามเป็นปัญหาใหญ่ก่อให้เกิดผลเสียต่อตนเองและผู้อื่น คือ

1. พัฒนาการของวัยรุ่นปัจจุบันเร็วกว่าสมัยก่อน ไม่ว่าด้านจิตใจ ร่างกายและสังคม เนื่องจากการศึกษา การสื่อสาร สื่อต่าง ๆ และภาวะโภชนาการที่ดีขึ้น
2. วัยรุ่นใช้ชีวิตที่เป็นอิสระมากขึ้น เขาจะไม่อยากให้พ่อแม่ ครูผู้ปกครองเข้าไปยุ่งวุ่นวายกับชีวิตเขาเหมือนตอนสมัยเด็ก ๆ
3. ช่องว่างระหว่างผู้ใหญ่และวัยรุ่นมีมากขึ้น การสื่อสารและเวลาที่จะสื่อสารเพื่อความเข้าใจมีน้อยลง ภาษาที่พูดแทบจะเป็นคนละภาษา
4. เพื่อนมีอิทธิพลต่อความคิดการตัดสินใจมากกว่าผู้ใหญ่ เพราะเขาต้องการการแสวงหาความเป็นตัวตนของตนเองจากสังคมนอกบ้านมากขึ้น อยากได้รับการยอมรับจากสังคมเพื่อนมากกว่าผู้ใหญ่ เขาจะเลือกที่จะฟังเพื่อนมากกว่าครูและผู้ปกครอง
5. ความยึดมั่นในวัฒนธรรมและศาสนาลดลง กลายเป็นสิ่งล้าสมัย ค่านิยมทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วเริ่มไม่เป็นที่เชื่อถือ
6. หญิงหรือชายมีความเท่าเทียมกันมากขึ้น วัยรุ่นเพศหญิงกล้าแสดงออก และลืมความเสียเปรียบด้านสรีระ โดยไม่เลิอกพฤติกรรมว่าจะเป็นเช่นไร จนตกเป็นเหยื่อของสังคมที่จ้องฉวยโอกาสและทำลาย
7. การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้น ค่านิยมการบูชาความบริสุทธิ์เกือบหมดสิ้นไปในสังคม
8. ค่านิยมของครอบครัว สังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป ครอบครัวมักเป็นครอบครัวเดี่ยว ทุกคนมีภาระหน้าที่การทำงาน เวลาและความอบอุ่นความผูกพันจึงน้อยลงไปด้วย
9. ระบบสื่อสารสะดวกรวดเร็ว มีสื่อ Internet สื่อลามกอนาจารที่บริการถึงบ้าน ซึ่งยากแก่ครูและผู้ปกครองจะควบคุมดูแลได้ทั่วถึง

ชนิดของพฤติกรรมเสี่ยง

วิลาสินี แดงมะแจ้ง (2545, หน้า 92) กล่าวว่า พฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่น สามารถจัดเป็นกลุ่มได้ ดังนี้

1. พฤติกรรมที่ไม่ยังึกคิด เช่นการเล่นการพนันหรือกีฬาที่โหดโผนอันตราย หรือมอเตอร์ไซด์ผาดโผน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมา
2. การไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ พฤติกรรมเหล่านี้จะเริ่มจากความรุนแรงน้อย ๆ เช่น คือ พูดหยาบ เสียงดัง โดยเขาไม่รู้ว่ามันเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี และถือว่าไม่เสียหาย ก่อให้เกิด

ปฏิกิริยาทางลบจากบุคคลอื่น บางคนถูกตีตราจากสังคมทำให้โอกาสกลับมาปฏิบัติให้ดีขึ้นได้ และกลายเป็นบุคลิกภาพที่ผิดปกติได้

3. การละเมิดกฎเกณฑ์และสิทธิของผู้อื่น พฤติกรรมนี้เริ่มรุนแรงขึ้นจนทำให้ผู้อื่นและสังคมเดือดร้อน เช่น ก้าวร้าวเกร การทำร้ายร่างกายผู้อื่น การทำลายทรัพย์สินสาธารณะ ซึ่งวัยรุ่นมักทำด้วยความคะนองคะนอง ขาดการควบคุมตัวเอง

4. พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมกับวัย คือการสนใจเรื่องเพศมากกว่าปกติ การแสดงออกทางเพศไม่เหมาะสมกับกาลเทศะ ปัญหาเหล่านี้นำมาซึ่งปัญหาต่อตนเองและผู้อื่น และส่งผลกระทบต่อสังคมโดยที่เขาไม่รู้ตัว

5. พฤติกรรมการใช้ยาหรือสารเสพติดเป็นพฤติกรรมที่วัยรุ่นใช้หาความสุข หรือแก้ใจความทุกข์ในระยะเวลาอันสั้น ซึ่งเป็นพฤติกรรมเสี่ยงที่รุนแรงมากจนเป็นอาชญากรรมและทำลายอนาคตโดยสิ้นเชิง

สรุปปัญหาทางด้านพฤติกรรมที่หลากหลาย นั้นมีปัจจัยหลายอย่างด้วยกันที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีปัญหา ไม่ว่าจะเป็นผลจากตัวเด็กเอง ครอบครัว หรือสังคมรอบข้าง ซึ่งชนิดของพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นมีอยู่ด้วยกันหลายกลุ่ม เช่น พฤติกรรมที่ไม่ยังคิด การไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ การละเมิดกฎเกณฑ์และสิทธิของผู้อื่น พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมกับวัย พฤติกรรมการใช้ยาหรือสารเสพติด ซึ่งกลุ่มของพฤติกรรมเสี่ยงเหล่านี้ครอบคลุมถึงพฤติกรรมเสี่ยงทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านอารมณ์ ด้านพฤติกรรม / เกร ด้านพฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง / สมาธิสั้น ด้านสัมพันธภาพกับเพื่อน และด้านสัมพันธภาพทางสังคมด้วย ซึ่งส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมที่รุนแรงมากขึ้นจนกลายเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่ผิดปกติได้

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม

ความหมายของทักษะทางสังคม

จาโรลิเมค (Jarolimek, 1977, p. 7) กล่าวว่า ทักษะทางสังคมหมายถึง การอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับผู้อื่น เคารพสิทธิของผู้อื่น เรียนรู้การควบคุมตนเอง ตัดสินใจด้วยตนเอง ร่วมแสดงความคิดเห็นและประสบการณ์กับผู้อื่นได้

จอห์นสัน (Johnson, 1980 อ้างถึงใน สมใจ ถักษณะ, 2529, หน้า 15) กล่าวว่า ทักษะทางสังคมหมายถึง ความสามารถในการสื่อสาร ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน การทำงานร่วมกัน และการยอมรับนับถือ เป็นรากฐานการสร้างบุคลิกภาพ ให้เกิดความมุ่งมั่น พยายาม ปรับคนได้ทุกโอกาส มีความสำเร็จสูง ทั้งในปัจจุบันและการทำงานในอนาคต

1. การแสดงออกทางอารมณ์ (emotional expressivity) หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกในการสื่อสารความกับผู้อื่นโดยไม่ใช้ถ้อยคำ เป็นการสื่อสารความด้วยอารมณ์ รวมทั้งการแสดงทัศนคติและการแสดงระหว่างบุคคลโดยไม่ต้องใช้ถ้อยคำ

2. ความไวในการรับรู้อารมณ์ผู้อื่น (emotional sensitivity) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้และแปลความหมายอารมณ์ของผู้อื่น โดยบุคคลนั้นไม่ต้องใช้คำพูด

3. การควบคุมอารมณ์ของตนเอง (emotional control) หมายถึง ความสามารถในการระงับอารมณ์ตนเอง เมื่อการควบคุมเป็นสิ่งจำเป็น หรือการแสดงอารมณ์ที่ไม่ใช่ความรู้สึกที่แท้จริงของตน

4. การแสดงออกทางสังคม (social expressivity) หมายถึง ความสามารถในการแสดงถ้อยคำหรือการสนทนากับบุคคลอื่นอย่างคล่องแคล่ว และมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นได้อย่างดี

5. ความไวในการรับรู้ทางสังคม (social sensitivity) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจข้อความที่ผู้อื่นพูด มีความรู้ทั่วไป เกี่ยวกับปทัสถานทางสังคม

6. การควบคุมทางสังคม (social control) หมายถึง ความสามารถในการแสดง บทบาททางสังคม มีทักษะในการแสดงตน และการแนะนำผู้อื่น

แวน และคณะ (Van et al., 1979 อ้างถึงใน วนิดา เตียวพานิช, 2537, หน้า 32)

กล่าวว่า ทักษะทางสังคม มีลักษณะ 3 ประการ คือ

1. ทักษะทางสังคม เป็นพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงเหมือนกัน ๆ กัน ถึงแม้จะต่างสถานการณ์และวัฒนธรรมกัน

2. การใช้ภาษาพูด และภาษาท่าทางของแต่ละบุคคล จะมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งการตอบสนองในด้านภาษาพูดและภาษาท่าทางนั้น สามารถเรียนรู้ได้บทบาทของบุคคลแต่ละคนมีความสำคัญ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะมีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องรวมถึงความสามารถในการแสดงพฤติกรรม ที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเสียหาย ทั้งทางวาจาและทางกาย

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2540) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม คือ ความสามารถของบุคคลในการที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึกของตนเองตามสิทธิและความพอใจ ตลอดจนทำให้ความต้องการแห่งตนสามารถบรรลุได้โดยไม่ละเมิดสิทธิและความพึงพอใจของบุคคลอื่น

ความเป็นมาของทักษะทางสังคม เมื่อพิจารณาอย่างแท้จริงถึงคุณค่าในความหมายของทักษะทางสังคม คำว่าทักษะทางสังคมเป็นทักษะในการร่วมมือมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคลทุกระดับชั้น อย่างไรก็ตาม คำจำกัดความของทักษะสังคมจะไม่กระจ่างชัดเมื่อยังไม่ได้

แวน และคณะ (Van et al., 1979 cited in Hargie & McCartan, 1986, p. 4) กล่าวว่า ทักษะทางสังคมมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ทักษะทางสังคมเป็นสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง เป็นพฤติกรรม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นเหมือน ๆ กัน ถึงแม้จะต่างสถานการณ์และวัฒนธรรมกัน เช่น การสบตา ที่แสดงความรู้สึกถึงความรักที่ยิ่งใหญ่ของคู่รักหนุ่มสาว หรือการเล่นที่แสดงถึงความรุนแรงทางร่างกายของเด็กหนุ่ม
2. การใช้ภาษาพูดและภาษาท่าทางของแต่ละบุคคลจะมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งการตอบสนองในด้านภาษาพูดและภาษาท่าทางนั้นสามารถเรียนรู้ได้ บุคคลที่ล้มเหลวในการเรียนรู้ทักษะทางสังคม จะเป็นผู้ที่มีความยากลำบากในการอยู่ในสังคม
3. บทบาทของบุคคลแต่ละคนมีความสำคัญ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะมีประสิทธิภาพได้นั้น จะรวมถึงความสามารถแสดงพฤติกรรมโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเสียหายทั้งคำพูด และร่างกาย

ฮาร์กี และแม็คคาร์ตัน (Hargie & McCartan, 1986, p. 2) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ทักษะที่ใช้เมื่อบุคคลมีการกระทำร่วมกัน ในระดับของการมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล นอกจากนี้ ฮาร์กี (Hargie, 1986, pp. 4-8) กล่าวว่า ทักษะทางสังคมมีลักษณะสำคัญ 6 ประการ คือ

1. ทักษะทางสังคมเป็นพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมาย และต้องมีความตั้งใจ
2. ทักษะทางสังคมหมายถึง พฤติกรรมทางสังคมที่ผู้อื่นสามารถสังเกตได้
3. พฤติกรรมที่แสดงออกนั้นจะต้องเหมาะสมกับสถานการณ์
4. ทักษะทางสังคมจะประกอบด้วยพฤติกรรมทางสังคมหลาย ๆ อย่างที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น การแสดงความรู้สึกสนใจผู้อื่น อาจจะประกอบด้วย การยิ้ม การพองกิริยาระ การจ้องมอง และการใช้คำพูด เป็นต้น
5. ทักษะทางสังคม ประกอบด้วยพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้
6. องค์ประกอบสุดท้ายของทักษะทางสังคม ซึ่งมีความสำคัญ ตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura's social learning theory) ก็คือ ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง และจะต้องรู้ว่าเมื่อไรควรจะพูด หรือจะทำอะไร ซึ่งมีความสำคัญพอ ๆ กับการที่จะพูดอย่างไร ความสามารถทางด้านความรู้ความเข้าใจของแต่ละคนนี้ จะมีอิทธิพลต่อความสามารถในการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ด้วย

ริกจิโอ (Riggio, 1986, p. 649) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง จิตลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่แสดงถึงความสามารถในการสื่อสารกับบุคคลอื่น โดยผู้ที่มีทักษะทางสังคมสูงจะสื่อสารความดีและชัดเจน ส่วนผู้ที่มีทักษะทางสังคมต่ำจะสื่อสารความไม่ดีและไม่ชัดเจน โดยทักษะทางสังคมแบ่งได้เป็น 6 ด้าน คือ

ถูกนำไปใช้ ความพยายามที่จะหาความกระจ่าง ได้นำมาชี้แจงเมื่อสองปีที่ผ่านมา การพัฒนาทางสังคมมีการวิจัยเพิ่มขึ้นภายใต้โปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม

สรุปได้ว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่ใช้เมื่อบุคคลมีการกระทำร่วมกันในระดับของการมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ดังนั้นทักษะทางสังคมจะมีคุณค่าอย่างกระจ่างชัดเมื่อถูกนำไปใช้ในการร่วมมือปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคลทุกระดับ

ความสำคัญของทักษะทางสังคม มนุษย์มีความสัมพันธ์กัน และรู้จักใช้ความสัมพันธ์มาตั้งแต่มีมนุษย์ในโลกเนื่องจากไม่มีใครสามารถที่จะอยู่อย่างโดดเดี่ยวลำพังตนเองได้ ต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นมากมาย ทั้งในด้านส่วนตัวและด้านการปฏิบัติงาน ในสังคมปัจจุบันนี้มีปัญหาเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งทำให้คนในสังคมมีการเอาเปรียบชิงดีชิงเด่น หันหลังให้กัน ไม่รวมมือกัน ความสามารถในการแสดงออกต่อบุคคลอื่นและการเข้าใจบุคคลอื่นยอมทำให้ความขัดแย้งลดลง

นวลละออ สุภาพล (2534, หน้า 4) กล่าวว่า การที่จะให้บุคคลทำงานเฉพาะอย่างหนึ่ง ๆ นั้น จำเป็นต้องมีทักษะเฉพาะในเรื่องนั้น ๆ เสียก่อน โดยเฉพาะเมื่อทำงานร่วมกับผู้อื่นก็เป็นที่ไปได้ที่จะต้องมีความแตกต่างกันในความคิดของแต่ละคน ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้ง ดังนั้น มนุษย์สัมพันธ์ในการทำงานจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้บุคคลทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ หัวหน้าที่ประสบความสำเร็จล้มเหลวในการทำงานตามความคิดเห็นของผู้ได้บังคับบัญชาคิดว่า เนื่องมาจากขาดทักษะในเรื่องมนุษย์สัมพันธ์ แม้จะมีความสามารถทางเทคนิคก็ตาม

อรุณ รักธรรม (2528, หน้า 20) กล่าวไว้ว่า การทำงานจะประสบความสำเร็จได้โดยทั่วไป มิใช่เพียงความสามารถในการทำงานเท่านั้น แต่จำเป็นต้องมีความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ซึ่งความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้นั้นคือ การมีทักษะทางสังคมสูง ซึ่งมีความสำคัญมากสำหรับการปฏิบัติงานให้เป็นผลสำเร็จ และทำให้ประสบความสำเร็จในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

จากความสำคัญของทักษะทางสังคม สรุปได้ว่าบุคคลแต่ละคนมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังนั้น การอยู่ร่วมกันในสังคม บุคคลจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กันทั้งทางด้านส่วนตัวและด้านการปฏิบัติงาน เมื่อคนเราอยู่ร่วมกัน จึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น นั่นคือความมีทักษะทางสังคมสูง เพราะจะช่วยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในทางตรงกันข้าม คนที่มีทักษะทางสังคมต่ำมักจะประสบความล้มเหลวในการทำงาน

สาเหตุและความบกพร่องด้านทักษะทางสังคม ความล้มเหลวของพฤติกรรมทางสังคม มีสาเหตุหลายประการ ดังที่ ฮาร์กกี และแมคคาร์ตัน (Hargie & McCartan, 1986, pp. 12 – 13 citing Argyle, 1972) อธิบายไว้ ดังนี้

1. ขาดตัวแบบที่เหมาะสมในด้านทักษะทางสังคม เช่น บิดา มารดา ไม่สามารถเป็นผู้นำในการสังเกตทักษะทางสังคมที่เหมาะสมได้
2. มีตัวแบบในด้านทักษะทางสังคมที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ดี ซึ่งมีผลให้มีความต้องการด้านทักษะสังคมน้อย
3. ขาดการเสริมแรงที่ทำให้เกิดทักษะทางสังคม
4. ทักษะทางสังคมที่เหมาะสมเป็นสิ่งที่ทุกคนอยากได้แต่มักจะได้อาจมาจากสถานการณ์ที่มีความจำกั
5. การพัฒนาความสามารถทางสมองหยุดชะงัก มีผลทำให้ไม่สามารถเก็บข้อมูลและความคิดเห็นได้ ซึ่งมีสาเหตุมาจากสมองถูกกระทบกระเทือน (brain trauma) มารดาเป็นหัดเยอรมันขณะตั้งครรภ์ (rubella during pregnancy) และกรรมพันธุ์ เช่น ปัญญาอ่อนที่เกิดจากความผิดปกติของโครโมโซม (Down's Syndrome)

นอกจากนั้น ละเอียด ชูประยูร (2523, หน้า 73) กล่าวถึง สาเหตุของความบกพร่องทางด้านทักษะทางสังคมไว้ คือ

1. เนื่องจากมีความวิตกกังวลในการแสดงออกในสังคม (social anxiety) หรือกลัวสังคม (social phobia) มีสาเหตุมาจากมีพฤติกรรมทางสังคมผิด ๆ หรือเนื่องมาจากการขาดประสบการณ์ในสังคมที่จะเรียนรู้ให้มีการแสดงออกอย่างเหมาะสม
2. ความบกพร่องในด้านทักษะสังคม เป็นผลมาจากความผิดปกติทางจิตเวช (psychiatric disorder) เช่น ความผิดปกติทางสังคมที่พบในระยะเริ่มแรกของโรคจิตเภท (schizophrenia) โรคคลั่ง-ซึมเศร้า (manic depressive) ที่มีการแสดงออกทางอารมณ์ไม่เหมาะสม จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การขาดทักษะทางสังคม มีสาเหตุมาจากขาดตัวแบบที่เหมาะสมในด้านทักษะทางสังคม การขาดแรงเสริมที่จะทำให้เกิดทักษะทางสังคมที่เหมาะสม การขาดประสบการณ์ การเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากการเป็นหัดเยอรมันขณะตั้งครรภ์ และกรรมพันธุ์ นอกจากนี้ยังพบจากความผิดปกติทางจิตเวช เช่น การถอยหนีจากสังคม โรคซึมเศร้าที่มีการแสดงออกทางอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกทักษะทางสังคม

การฝึกทักษะทางสังคม (social skills training) เป็นการฝึกที่มีชื่อเรียกต่างกัน ได้แก่ การฝึกทักษะในการดำรงชีวิต (life skills training) การฝึกบุคคลให้มีประสิทธิภาพ (personal effectiveness training) ซึ่งอาจแยกย่อยเป็นการฝึกให้เป็นบิดามารดาที่มีประสิทธิภาพ (parent effectiveness training) และการฝึกให้เป็นครูที่มีประสิทธิภาพ (teacher effectiveness training)

การเรียนรู้ลักษณะ (structured learning therapy) และการฝึกทักษะที่ต้องเผชิญ (coping skills training) ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้แตกต่างกันที่กระบวนการช่วยเหลือ ตลอดจนการสอนให้เกิดความเข้าใจ (Murgatroyd, 1990, p. 60)

ความหมายของการฝึกทักษะทางสังคม

พริสทีย์ (Priestley, 1978, p. 91) กล่าวว่า การฝึกทักษะทางสังคมเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในสังคมทำให้ตระหนักถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและเป็นการเตรียมตัวที่จะนำไปใช้กับคนอื่น ๆ ซึ่งทักษะทางสังคมที่จะฝึกนั้นรวมถึงสิ่งต่อไปนี้ด้วย คือ การแสดงความคิดเห็น ความมั่นใจในตนเอง การตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำของตัวเองต่อบุคคลอื่น การควบคุมอารมณ์ มีความอดกลั้น เข้าใจเจตนาของคนอื่น ๆ มีความรู้สึกที่ดีต่อการสนทนาร่วมกัน

ทรูเวอร์ และคณะ (Trower et al., 1978, p. 4) กล่าวว่า การฝึกทักษะทางสังคมเป็นการฝึกทักษะพื้นฐานในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคม ผลของการฝึกทักษะทางสังคมจะทำให้บุคคลมีประสบการณ์ และสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง การฝึกทักษะทางสังคมได้ถูกสร้างขึ้นโดยนักจิตวิทยา นักภาษา นักสังคม ฉะนั้นรูปแบบของการฝึกทักษะทางสังคมจึงประกอบด้วย การติดต่อสื่อสารในรูปแบบของภาษาท่าทาง ภาษาลือคำ การสนทนา เพื่อพัฒนาให้บุคคลมีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม

เอ็ลลิส และวิททิงตัน (Ellis & Whittington, 1981 cited in Hargie & McCartan, 1986, p. 1) ได้อธิบายความสำคัญของการจัดโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม ไว้ 3 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนา (development) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กเล็ก (young children) เด็กปกติ (normal children) และใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกเด็กที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยทางจิต (mental illness) และพฤติกรรมเบี่ยงเบน (behavior disorder) ด้วย
2. เพื่อใช้เป็นการฝึกให้มีความชำนาญพิเศษ (specialized) ขณะนี้ได้มีการศึกษาทักษะทางสังคมในผู้ที่มีความพิการที่เกี่ยวข้อง เช่น วิชาชีพที่มีความจำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น
3. เพื่อการแก้ไขหรือการรักษา (remedial) ความสำคัญของโปรแกรมการฝึก เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมในชีวิตประจำวัน โดยจัดให้แต่ละคนได้รับความรู้กล่าวถึงโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคมว่า ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ คือ

ขั้นตอนที่หนึ่ง เป็นการออกแบบสร้างชุดการฝึกทักษะทางสังคม ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงความสามารถพื้นฐาน หรือทักษะที่ต้องการสอนในกลุ่มที่มีลักษณะเช่นเดียวกัน ซึ่งอาจจะกระทำโดยการสังเกตในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงต่อไปในโปรแกรมจะต้องออกแบบให้สามารถสังเกตและวิเคราะห์พฤติกรรมของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มสถานการณ์นั้น

ซึ่งในการฝึกอาจจะใช้การสังเกตผู้อื่น หรือสร้างสถานการณ์จำลอง และให้มีการแสดงบทบาทสมมติ อาจจะใช้วิธีทัศน์ในการวิเคราะห์พฤติกรรม

ขั้นตอนที่สอง ตั้งวัตถุประสงค์เพื่อให้สามารถทำได้หรือเรียนรู้จากประสบการณ์ และเปิดโอกาสให้ผู้ถูกฝึกได้เรียนรู้พฤติกรรมที่สำคัญ ๆ

ขั้นตอนที่สาม ในโปรแกรมการฝึกจะต้องมีการเรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ ซึ่งจะค่อย ๆ เพิ่มความยากลำบากและความซับซ้อนมากขึ้น เพื่อให้ผู้ถูกฝึกเกิดความมั่นใจ

ขั้นตอนที่สี่ เป็นขั้นตอนของการเพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้ โดยการพูดคุยกับผู้ถูกฝึกถึงวิธีการ หรือการเรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ถ้าผู้ถูกฝึกคนใดต้องฝึกซ้ำ ผู้ฝึกจะต้องบอกความก้าวหน้าของผู้ถูกฝึกด้วย

ขั้นตอนสุดท้าย เป็นการประเมินซึ่งจะใช้การสังเกตจากสถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติหรือแบบทดสอบการปฏิบัติ และการสังเกตการปฏิบัติในสถานการณ์ที่เหมือนจริง โดยใช้เกณฑ์ที่เฉพาะเจาะจงในลักษณะของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการฝึกทักษะทางสังคม พอสรุปได้ว่า ขั้นตอนการฝึกทักษะทางสังคม ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ คือ

1. ขั้นตอนการประเมินปัญหาของผู้ถูกฝึก
2. ขั้นตอนการสร้างโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม โดยการตั้งวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมและใช้วิธีการสังเกตผู้อื่น หรือการสร้างสถานการณ์จำลอง และให้มีการแสดงบทบาทสมมติ
3. ขั้นตอนการฝึกฝึกการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น เพื่อสร้างสัมพันธภาพ ฝึกทักษะการฟัง การพูด การใช้คำถาม และการแสดงความคิดเห็น
4. ขั้นตอนการประเมินผล ซึ่งจะใช้ในการสังเกตในสถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ หรือแบบทดสอบการปฏิบัติ และการสังเกตการปฏิบัติในสถานการณ์ที่เหมือนจริง

โปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม

อาร์จิล (Murgatroyd, 1990, pp. 65-66 citing Argyle, 1974) ได้เสนอว่า ในการฝึกทักษะทางสังคม ควรฝึกทักษะเป็นลำดับขั้น ดังนี้

1. ทักษะการสังเกต (observation skills) โดยฝึกการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์นั้น ทำความกระจ่างกับสาเหตุ และคำนึงถึงธรรมชาติของพฤติกรรมของผู้อื่น การสังเกตด้วยตนเอง ตระหนักถึงอารมณ์และทัศนคติของบุคคลอื่น และควรแยกคำพูดออกจากการกระทำ

2. ผู้ฝึกควรจะใช้วีดิทัศน์หรือเทปวิทย์ เพื่อช่วยในการให้ข้อมูลย้อนกลับ ซึ่งต้องระมัดระวังถึงความจริงและเพื่อที่จะสามารถแก้ไขเมื่อพบปัญหาเกิดตามมาสำหรับผู้ฝึกที่ไม่เคยชินกับการใช้วีดิทัศน์ หรือเทปวิทย์ ผู้ฝึกจะต้องอธิบายให้เข้าใจ

3. ทักษะต่างๆ ควรจะปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และความต้องการของผู้ถูกฝึก นอกจากนั้นผู้ฝึกจะต้องแน่ใจว่าโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคมเหมาะสมกับผู้ถูกฝึก

4. ผู้ฝึกจะต้องเข้าใจความแตกต่างของการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และเมื่อให้ทำงานกลุ่มควรจะมอบหมายโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

5. ช่วงของการฝึกหัดและการแสดงบทบาทสมมติควรจะมีความสัมพันธ์กับชีวิตจริงของผู้ถูกฝึก ไม่ควรเป็นสถานการณ์ซึ่งไม่แน่ว่าเป็นไปได้สำหรับผู้ถูกฝึก ผู้ฝึกจะต้องแน่ใจว่าช่วงของการฝึกหัดและการแสดงบทบาทสมมติเหมาะสมและสัมพันธ์กับความต้องการของผู้ถูกฝึก

6. ผู้ฝึกจะต้องให้ข้อมูลย้อนกลับ โดยการสะท้อนให้เห็นถึงระดับของทักษะของแต่ละบุคคลความมีไหวพริบ สภาพอารมณ์ และจะต้องระมัดระวังในการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้ถูกฝึก ในระหว่างการฝึกหัด ผู้ฝึกควรจะมีความรู้สึกที่ไวต่อผู้ถูกฝึกโดยเฉพาะอย่างยิ่งขณะให้ข้อมูลย้อนกลับ

ทรูเวอร์ และคณะ (Trower et al., 1979, p. 3) กล่าวถึงการฝึกทักษะทางสังคมว่าบุคคลที่ควรได้รับการฝึกทักษะทางสังคมนี้ ได้แก่

1. บุคคลที่ไม่สามารถมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากการขาดความสนใจผู้อื่น ไม่เห็นคุณค่าของความคิดเห็นของผู้อื่น หรือมีความนิยมชมชอบผู้อื่นต่ำ
2. บุคคลที่มีความล้มเหลวในการแสดงออกซึ่งท่าทาง (non-verbal expression) การแสดงออกซึ่งความขุ่นเคือง เบื่อหน่าย หรือโกรธ เป็นต้น
3. บุคคลที่ขาดทักษะในการสนทนาได้ตอบ โดยไม่ทราบสาเหตุว่าจะพูดอะไร เมื่อไร ควรจะพูดสิ่งนั้น ไม่ทราบว่า จะชักจูงหรือรับอาสาผู้อื่นอย่างไร การควบคุมการพูด การแสดงท่าทางขณะสนทนา เช่น การจ้องตา การแสดงออก การเคลื่อนไหว เป็นต้น

ละเอียด ซูประยูร (2523, หน้า 47) กล่าวว่า การฝึกทักษะทางสังคม (social skills training) คือ การนำเทคนิคแบบต่างๆ เช่น บทบาทสมมติ (role play) การให้ตัวแบบ (modeling) การให้ข้อมูลย้อนกลับโดยใช้วีดิทัศน์ และเทปวิทย์ (videotape feedback or audiotape feedback) การอภิปรายร่วมกัน (discussion) และฝึกกระทำซ้ำ (rehearsal) มาใช้เพื่อช่วยให้ผู้ที่มีปัญหาด้านการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น หรือผู้ที่มีความยากลำบากในการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคมอย่างเหมาะสม เทคนิคเหล่านี้อาจจัดเป็นโปรแกรมง่ายๆ จนถึงโปรแกรมการรักษาที่ขยายออกไปไม่มีขอบเขต เพื่อช่วยให้บุคคลได้มีประสบการณ์ด้วยตนเองโดยตรง

การฝึกทักษะทางสังคม จะช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม (ละเอียดย ชูประยูร, 2523, หน้า 56)

จากความหมาย ความสำคัญดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า การฝึกทักษะทางสังคม หมายถึง วิธีการที่ช่วยให้บุคคลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีความสามารถในการสื่อสาร มีการแสดงออกทั้งทางด้านภาษาล้อคำ และภาษาท่าทางได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพ โดยใช้เทคนิคต่างๆ ในการฝึก เช่น การใช้ตัวแบบ (modeling) บทบาทสมมติ (role playing) การให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) เป็นต้น และบุคคลที่ควรได้รับการฝึกทักษะทางสังคม คือ บุคคลที่ไม่สามารถมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น บุคคลที่ไม่สามารถแสดงออกทั้งทางวาจา ท่าทาง เมื่อเกิดความขุ่นเคือง เบื่อหน่าย และบุคคลที่ขาดทักษะในการสนทนา ได้ตอบ ไม่ทราบว่าเมื่อไรควรพูดและเมื่อไรไม่ควรพูด

การออกแบบการสร้างโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม

ฮาร์กีย์ และแมคคาร์ตัน (Hargie & McCartan, 1986, pp. 73-84) กล่าวถึงสิ่งที่จะต้องทำก่อนการสร้างโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคมคือ

1. การประเมิน การประเมินมีวัตถุประสงค์หลัก

- 1.1 เพื่อสอบถามให้แน่ใจผู้ฝึกต้องการการฝึกทักษะทางสังคม
- 1.2 เพื่อชี้ให้เห็นว่าทักษะทางสังคมด้านไหนที่ผู้ฝึกต้องการปรับปรุง
- 1.3 เพื่อตัดสินใจว่าจะใช้โปรแกรมการฝึกทางสังคมหรือไม่ และใช้วิธีใดจึงจะเหมาะสมที่สุด
- 1.4 เพื่อให้ผู้ฝึกได้รับข้อมูลเกี่ยวกับความมุ่งหมายและการปฏิบัติตนในการฝึกทักษะทางสังคม
- 1.5 เพื่อให้ทราบถึงทัศนคติของผู้ฝึกต่อการฝึกทักษะทางสังคม
- 1.6 เพื่อสอบถามให้แน่ใจว่าผู้ฝึกเต็มใจที่จะเข้าร่วมโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม
- 1.7 เพื่อจะออกแบบโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคมให้เหมาะสม
- 1.8 เพื่อที่จะเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ฝึก เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับหลังจากการฝึกทักษะทางสังคม

2. วิธีประเมิน วิธีการประเมินที่ใช้ในการฝึกทักษะทางสังคมมีหลายวิธี ซึ่ง ได้แก่

- 2.1 แบบสอบถามของคณะที่ทำงานร่วมกัน (staff questionnaires)
- 2.2 แบบบันทึกด้วยตนเอง (self report)
- 2.3 แบบสอบถาม (questionnaires) ชนิดต่างๆ เช่น แบบประมาณค่า (rating scale) แบบสอบถามชนิดให้เติมข้อความ (sentence completion)

2.4 การสัมภาษณ์ (interview) ตัวผู้ฝึก เพื่อน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ฝึก

2.5 แบบการสังเกตผู้ฝึก (observation) ของคณะผู้ทำงานร่วมกัน

3. การวางแผนสร้างโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม หลังจากที่ได้ประเมิน

ผู้ทดสอบในรายละเอียดแล้ว ขั้นตอนต่อไปของการสร้างโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม ก็คือการตั้งวัตถุประสงค์ในการฝึก (setting training goal) และการสร้างรายละเอียดของวิธีการฝึก (training method)

การตั้งวัตถุประสงค์ในการฝึกจะต้องตั้งในลักษณะวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ให้เห็นว่าหลังจากการฝึกแล้ว ผู้ถูกฝึกจะมีพัฒนาการที่ดีขึ้นในด้านใด เช่น สามารถสบตากับคู่สนทนาได้ สามารถที่จะพูดในระดับเสียงปกติได้มากกว่าเสียงกระซิบ สามารถที่จะเริ่มต้นสนทนากับคนแปลกหน้าได้มีความมั่นใจในการเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่ม มีอัตรานภาพดีขึ้น เป็นต้น หลังจากที่ตั้งวัตถุประสงค์ในการฝึกทักษะทางสังคมแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือ การออกแบบสร้างโปรแกรมการฝึก และปรับปรุงให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

นอกจากนั้นอาจจะมีการเขียนใบยินยอมเข้าร่วมในการฝึกทักษะทางสังคม ซึ่งผู้ฝึกจะต้องอธิบายรายละเอียดในการฝึก และในขั้นตอนของการฝึก ถ้าผู้ถูกฝึกถูกบันทึกเทปวิดีโอ และเทปวิทยุ ผู้ฝึกจะต้องเก็บไว้เป็นความลับ

4. การฝึกทักษะทางสังคม

4.1 ในช่วงแรกของการฝึกควรจะครอบคลุมในเรื่อง

4.1.1 วัตถุประสงค์ของการฝึกทักษะทางสังคม ถึงแม้ว่าจะได้มีการตกลงกันเรียบร้อยแล้ว ก็ควรจะมีการเขียนไว้ให้ชัดเจนในรูปของ ใบปลิว ในแผ่นโปสเตอร์ที่ใช้กับเรื่องฉายข้ามศีรษะ หรือแผ่นพลิก ซึ่งจะก่อให้เกิดความสะดวกแก่กลุ่ม

4.1.2 เหตุผลของการฝึกทักษะทางสังคมจะต้องอธิบายไว้ก่อน และเนื้อหาสาระเน้นว่าการฝึกทักษะทางสังคมอะไรที่สามารถและไม่สามารถจะช่วยผู้ฝึกได้

4.1.3 สิ่งที่สำคัญคือข้อผูกมัดว่าผู้ฝึกจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับการฝึกทักษะทางสังคม ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นผิดพลาดจากผลของการคิดเตียน หรือการได้รับประโยชน์จากการฝึก

4.1.4 จะต้องมีส่วนของโปรแกรมการฝึกไว้ให้ โดยจะต้องอธิบายถึงระยะเวลา และเนื้อหาสาระ ตลอดจนวิธีการสอน ควรจะมีการอธิบายแบบย่อ ๆ เช่น ความหมายของการแสดงบทบาทสมมติ การซ้อมบทบาท การให้ข้อมูลย้อนกลับ หรือการให้ไปฝึกที่บ้าน

4.1.5 การสร้างความคุ้นเคยภายในกลุ่ม ในโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม สิ่งที่สำคัญก็คือจะต้องสมาชิกภายในกลุ่มได้ทำความรู้จักกัน ซึ่งวิธีการต่าง ๆ มากมาย

4.1.6 การสร้างความคุ้นเคยกับโทรทัศน์วงจรปิด เมื่อนำเครื่องมือนี้มาใช้ควรแนะนำให้ ผู้ถูกฝึกได้รู้จักคุ้นเคย

4.2 หลังจากผ่านช่วงแรกไปแล้ว ควรให้ผู้ถูกฝึกทราบว่าเขาได้รับอะไรบ้าง ขณะนี้เขาเป็นอย่างไร และจะฝึกอะไรต่อไป

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า การออกแบบสร้างโปรแกรมจะต้องมีการประเมินวัตถุประสงค์ โดยต้องมีการสอบถามถึงความสมัครใจในการฝึกเพื่อให้แน่ใจว่า ผู้ถูกฝึกเต็มใจเข้าร่วมโปรแกรม วิธีการประเมินมีหลายวิธี ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึก แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต จากนั้นมีการวางแผนสร้างโปรแกรมโดยตั้งวัตถุประสงค์ และสร้างรายละเอียดของการฝึก ขั้นตอนท้ายดำเนินการฝึก โดยช่วงแรกของการฝึก ต้องอธิบายถึงวัตถุประสงค์อีกครั้งชี้แจงเหตุผลของการฝึก ข้อตกลงในการเข้าร่วมโปรแกรม และสร้างความคุ้นเคยภายในกลุ่ม

ความเป็นมาของการฝึกทักษะทางสังคม

อาร์จิล (Argyle, 1972, p.1975) ได้สร้างรูปแบบการรักษาแบบนี้ขึ้นมาในปี ค.ศ. 1969 โดยมีหลักว่า พฤติกรรมที่แสดงออกอย่างไม่เหมาะสมในสังคมสามารถแก้ไขให้เหมาะสมได้โดยการฝึกฝนพฤติกรรมที่บกพร่องนั้นโดยตรง ได้มีการวิจัยประเมินผลของการรักษาแบบนี้ และได้เปรียบเทียบกับการรักษาแบบเก่า คือ จิตบำบัด (psychotherapy) ผลการศึกษาพบว่าการฝึกทักษะทางสังคม (social skills training) ได้ผลดีกว่า เพราะเป็นการรักษาที่มีการฝึกฝนโดยตรงในเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาต่างๆ มากกว่าจิตบำบัด ซึ่งคนไข้ต้องขึ้นอยู่กับผู้รักษาและประสบการณ์ของผู้รักษาแต่เพียงผู้เดียว

ทรูเวอร์ และคณะ (Trower et al., 1978, pp. 84-85) ได้อธิบายถึงความแตกต่างระหว่างทักษะทางสังคม (social skills) และทักษะการกล้าแสดงออก (assertive skills) ไว้ดังนี้

ทักษะทางสังคม (social skills) เป็นทักษะทั่วไปที่กล่าวถึง การยิ้ม การทักทาย การเริ่มสนทนากับผู้อื่น การกล่าวทักทายผู้อื่น การกล่าวคำชม การเปิดเผยตนเอง เป็นต้น คำว่า ทักษะทางสังคม (social skills) หมายความว่ารวมถึงการพูดจา และท่าทาง (verbal and non-verbal behavior)

ทักษะการกล้าแสดงออก (assertive skills) เป็นทักษะที่กล่าวถึง การกล้าปฏิเสธที่จะทำตามคำขอร้องที่ไม่มีเหตุผลหรือไม่ยุติธรรม การกล้าแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากผู้อื่น การกล้าแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ผู้อื่น จึงกล่าวได้ว่าพฤติกรรมกล้าแสดงออก (assertive behavior) เป็นส่วนหนึ่งของทักษะทางสังคม (social skills)

ดังนั้นโปรแกรมการฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออก (assertive training) จึงเป็นโปรแกรมการฝึกฝนที่มุ่งเน้นที่พฤติกรรมกล้าแสดงออก ส่วนโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม (social skills training) นั้นเป็นโปรแกรมการฝึกฝนพฤติกรรมกล้าแสดงออกทางสังคมทั้งหลาย รวมทั้งพฤติกรรมกล้าแสดงออกด้วย

ทำไมจึงต้องมีโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม (social skills training) (Trower et al., 1978, pp. 46-49)

1. เพื่อช่วยบุคคลที่มีทักษะทางสังคม (social skills) บกพร่องทำให้มีความลำบากในการติดต่อทางสังคมกับผู้อื่น เช่น ขาดทักษะหรือมีความวิตกกังวลมากเกินไป ในผู้ที่ขาดทักษะหรือผู้ที่มีความวิตกกังวลสูง อาจนำไปสู่การหลีกเลี่ยงที่จะมีการติดต่อทางสังคม (social contact) กับบุคคลอื่น ๆ ในที่สุดอาจจะกลายเป็นคนที่แยกตัวเอง มีพฤติกรรมที่ไม่ปกติ และอาจนำไปสู่การเป็นโรคจิต โรคประสาทได้

2. ความตื่นตัวในด้านการใช้สิทธิของตนเอง ต้องการเป็นตัวของตัวเอง ต้องการเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเอง ซึ่งเกิดจากสภาพเศรษฐกิจ และสังคมที่เจริญรุดหน้าคนต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของตนเอง

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า การฝึกทักษะทางสังคมเป็นทักษะทั่วไป ที่กล่าวถึงการยิ้ม การทักทาย การเริ่มสนทนากับผู้อื่น ตลอดจนรวมถึงลักษณะท่าทางที่แสดงออกด้วย ส่วนทักษะการกล้าแสดงออก เป็นโปรแกรมการฝึกที่มุ่งเน้นที่พฤติกรรมกล้าแสดงออกในการรู้จักปฏิเสธ การแสดงความคิดเห็น ดังนั้นพฤติกรรมกล้าแสดงออกจึงเป็นส่วนหนึ่งของทักษะทางสังคม และสาเหตุที่ต้องมีการฝึกทักษะทางสังคมเพื่อเป็นการช่วยบุคคลที่มีทักษะทางสังคมบกพร่องสามารถมีทักษะทางสังคมที่ดีติดต่อกับผู้อื่นได้มี

ชนิดของการฝึกทักษะทางสังคม การฝึกทักษะทางสังคมอาจแบ่งเป็น 2 แบบ คือ (Trower et al., 1978, pp. 177-178)

1. การฝึกทักษะทางสังคมแบบรายบุคคล (social skills training for individual patient) เป็นการฝึกโดยการจัดสถานการณ์ที่เป็นปัญหาให้ผู้ถูกฝึกมีการปฏิสัมพันธ์กับลูกคู่หรือตัวประกอบ 2 คน และให้ผู้ถูกฝึกเริ่มการสนทนา โดยไม่มีการเตรียมคำพูดให้ผู้ถูกฝึกหรือลูกคู่ ลูกคู่จะต้องพูดให้น้อยที่สุดเพื่อให้ผู้ถูกฝึกได้เป็นผู้พูด ซึ่งจะได้รับการฝึกฝนเช่นนี้ ประมาณ 5 ครั้ง เทคนิคที่ใช้ในการฝึกเป็นการผสมผสานของการแสดงบทบาทสมมติ และมีการตั้งข้อสังเกตวิจารณ์โดยผู้ฝึก ใช้เวลาครั้งละประมาณ 50 นาที อาทิตย์ละ 1-2 ครั้ง

2. การฝึกทักษะทางสังคมแบบกลุ่ม (social skills training for group) ทำโดยจัด

สถานการณ์ที่เป็นปัญหาขึ้นมา จัดผู้ถูกฝึกเป็นกลุ่ม ครั้งละประมาณ 8-12 คน ให้มีการสนทนากัน โดยมีได้กำหนดการสนทนาให้ แต่ครั้งบันทึกไว้ที่หน้าไว้ แล้วนำมาเปิดให้ผู้ถูกฝึกดูและวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมตนเอง พฤติกรรมเป้าหมายในการวิพากษ์วิจารณ์คือ ท่าทางระดับเสียงสูงต่ำ จำนวนครั้งของการสบตา

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า การฝึกทักษะทางสังคมมี 2 แบบ คือ การฝึกทักษะทางสังคมแบบรายบุคคลซึ่งเป็นการฝึกจัดสถานการณ์ที่เป็นปัญหาให้ผู้ถูกฝึกมีการปฏิสัมพันธ์กับลูกคู่หรือตัวประกอบ เป็นการให้ผู้ถูกฝึกเป็นผู้พูด มีการสังเกตและวิพากษ์วิจารณ์โดยผู้ฝึก ส่วนการฝึกทักษะทางสังคมแบบกลุ่มเป็นการฝึกโดยจัดสถานการณ์ที่เป็นปัญหาขึ้นมา ให้มีการสนทนากันแต่ไม่กำหนดหัวข้อในการสนทนาให้ พฤติกรรมเป้าหมายในการวิพากษ์วิจารณ์คือ ท่าทาง ระดับเสียง การสบตา

ขั้นตอนในการฝึกทำทักษะสังคม มีผู้ให้ขั้นตอนการฝึกทักษะสังคมไว้ดังนี้

วนิดา เตียวพานิช (2537, หน้า 41) กล่าวถึงโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคมว่าประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ คือ

ขั้นตอนที่หนึ่ง เป็นการออกแบบสร้างชุดการฝึกทักษะทางสังคม ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงความสามารถพื้นฐาน หรือทักษะที่ต้องการสอนในกลุ่มที่มีลักษณะเช่นเดียวกัน ซึ่งอาจจะกระทำโดยการสังเกต ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหา ในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง ต่อไปในโปรแกรมจะต้องออกแบบให้สามารถสังเกตและวิเคราะห์พฤติกรรมของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มสถานการณ์นั้น ซึ่งในการฝึกอาจจะใช้การสังเกตผู้อื่น หรือสร้างสถานการณ์จำลอง และให้มีการแสดงบทบาทสมมติ อาจจะใช้วิธีทัศน์ในการวิเคราะห์พฤติกรรม

ขั้นตอนที่สอง ตั้งวัตถุประสงค์เพื่อให้สามารถจะทำได้หรือเรียนรู้จากประสบการณ์ และเปิดโอกาสให้ผู้ถูกฝึกได้เรียนรู้พฤติกรรมที่สำคัญ ๆ

ขั้นตอนที่สาม ในโปรแกรมการฝึกจะต้องมีการเรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ ซึ่งจะค่อย ๆ เพิ่มความยากลำบากและความซับซ้อนมากขึ้น เพื่อให้ผู้ถูกฝึกเกิดความมั่นใจ

ขั้นตอนที่สี่ เป็นขั้นตอนของการเพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้ โดยการพูดคุยกับผู้ถูกฝึกถึงวิธีการ หรือการเรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ถ้าผู้ถูกฝึกคนใดต้องฝึกซ้ำ ผู้ฝึกจะต้องบอกความก้าวหน้าของผู้ถูกฝึกด้วย

ขั้นตอนสุดท้าย เป็นการประเมินซึ่งจะใช้การสังเกตจากสถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติหรือแบบทดสอบการปฏิบัติ และการสังเกตการปฏิบัติในสถานการณ์ที่เหมือนจริง โดยใช้เกณฑ์ที่เฉพาะเจาะจงในลักษณะของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

167081

173.18
481

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการฝึกทักษะทางสังคม พอสรุปได้ว่า ขั้นตอนการฝึกทักษะทางสังคม ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญคือ

1. ขั้นตอนการประเมินปัญหาของผู้ถูกฝึก
 2. ขั้นตอนการสร้างโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม โดยการตั้งวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมและใช้วิธีการสังเกตผู้อื่น หรือการสร้างสถานการณ์จำลอง และให้มีการแสดงบทบาทสมมติ
 3. ขั้นตอนการฝึกฝึกการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น เพื่อสร้างสัมพันธภาพ ฝึกทักษะการฟัง การพูด การใช้คำถาม และการแสดงความคิดเห็น
 4. ขั้นตอนการประเมินผล ซึ่งจะใช้ในการสังเกตในสถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ หรือแบบทดสอบการปฏิบัติ และการสังเกตการปฏิบัติในสถานการณ์ที่เหมือนจริง
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกทักษะทางสังคม

1. งานวิจัยในต่างประเทศ สตาร์ค (Stark, 1983, p. 144) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม เด็กวัยรุ่นตอนกลางที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้ โดยทำการศึกษาแก่นักเรียนชายทั้งหมดจำนวน 14 คน ที่มีอายุระหว่าง 9 ถึง 12 ปี ซึ่งให้เด็กได้รับการฝึกอบรมทักษะด้านต่าง ๆ เช่น การเชิญชวน การชักทาย การเข้าร่วม การยิ้ม การสนทนา การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การให้ความร่วมมือ และการแสดงความเสียใจ ในจำนวนเด็กชาย 14 คนนี้ 7 คน จะได้รับการฝึกอบรมทางด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ควบคู่ไปกับการฝึกอบรมทักษะทางสังคมด้วย เด็กชายเหล่านี้จะถูกประเมินผลทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยใช้มาตรวัดสังคม (sociometric) การสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออก ผลการศึกษาปรากฏว่า จำนวนเด็กมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพิ่มมากขึ้นตามระยะเวลาการฝึกอบรม

มาร์ติน (Martin, 1986, p. 681) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการพัฒนาทักษะทางสังคม ที่มีต่อปัญหาทางอารมณ์ของเด็กระดับมัธยมศึกษา โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีปัญหาทางอารมณ์จากเท็กซัส จำนวน 20 คน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุม 2 กลุ่ม และกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม ให้กลุ่มควบคุมทั้ง 2 กลุ่ม เลือกเรียนวิชาเลือกและวิชาชีฟด้วยตนเอง ส่วนกลุ่มทดลองให้เข้ารับการฝึกการพัฒนาทักษะทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบ การติดต่อสื่อสาร การตัดสินใจ และด้านการแก้ปัญหา ใช้เวลาฝึกทักษะทางสังคมวันละ 45 นาที ตลอดปีการศึกษา 1984-1985 ผู้วิจัยจะทำการวัดผลก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียนของทุกกลุ่ม แล้วนำมาวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า ทักษะทางสังคมมีส่วนช่วยให้พฤติกรรมและผลการเรียนดีขึ้น แสดงให้เห็นถึงทิศทางในทางบวกของพฤติกรรมและผลการเรียนของกลุ่มที่ได้รับการฝึกทักษะทางสังคม

แมคโดนัลด์ (Macdonald, 1993, p. 136) ศึกษาการฝึกทักษะทางสังคมของเด็กที่มีต่อความตั้งใจและพฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง พบว่าการฝึกทักษะทางสังคมช่วยพัฒนาความตั้งใจของเด็กได้ดีขึ้น และช่วยลดพฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะเรื่องการรับรู้ของครูที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งขึ้นอยู่กับกรรับรู้และการสังเกต รวมทั้งตัวของเด็กเอง

เวอร์จิเนีย (Virginia, 1996, p. 114) ศึกษาผลของการฝึกทักษะทางสังคม และผู้ฝึกที่อายุต่างกัน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพฤติกรรมทางสังคม กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กที่มีปัญหาทางการเรียน จำนวน 11 คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรก จำนวน 4 คน ได้รับการฝึกทักษะทางสังคม และมีผู้ฝึกให้กลุ่ม 2 จำนวน 4 คน ได้รับการฝึกทักษะทางสังคมอย่างเดียว กลุ่มที่ 3 จำนวน 3 คน เป็นกลุ่มควบคุม จากการทดลองพบว่าการฝึกทักษะทางสังคมและมีผู้ฝึกที่มีประสบการณ์ ช่วยพัฒนาการเรียนของเด็กนักเรียนได้

2. งานวิจัยในประเทศ

จิรวรรณ วัฒนะจิตพงศ์ (2536, หน้า 74-80) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของกิจกรรมกลุ่มและสถานการณ์จำลองที่มีต่อทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 กลุ่มละ 12 คน กลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับโปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและกลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับโปรแกรมใช้สถานการณ์จำลอง เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามทักษะทางสังคม โปรแกรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและโปรแกรมการใช้สถานการณ์จำลอง พบว่านักเรียนมีทักษะทางสังคมดีขึ้นภายหลังได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีทักษะทางสังคมดีขึ้นภายหลังใช้สถานการณ์จำลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและใช้สถานการณ์จำลองมีทักษะทางสังคมไม่แตกต่างกัน

อำพัน จารุทัศนางกูร (2541, หน้า ก) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการฝึกทักษะทางสังคมแบบกลุ่มและแบบรายบุคคลที่มีต่อการแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้ป่วยจิตเวช ของพยาบาลเทคนิค โรงพยาบาลเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร พบว่า

1. พยาบาลเทคนิคมีการแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้ป่วยจิตเวชสูงขึ้นหลังจากได้รับการฝึกทักษะทางสังคมแบบกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. พยาบาลเทคนิคมีการแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้ป่วยจิตเวชสูงขึ้นหลังจากได้รับการฝึกทักษะทางสังคมแบบรายบุคคล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. พยาบาลเทคนิคที่ได้รับการฝึกทักษะทางสังคมแบบกลุ่ม และพยาบาลที่ได้รับการฝึกทักษะทางสังคมแบบรายบุคคล มีการแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้ป่วยจิตเวชไม่แตกต่างกัน

หรรษา แก้วพูลปกรณ (2541, หน้า 60) ได้ศึกษาผลของการฝึกควบคุมความโกรธและทักษะทางสังคมที่มีต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนอาชีวศึกษา พบว่า นักศึกษาในกลุ่มที่ได้รับการฝึกควบคุมความโกรธ และทักษะทางสังคม มีคะแนนพฤติกรรมก้าวร้าวที่ได้จากการตอบแบบวัดพฤติกรรมก้าวร้าว ในระยะสิ้นสุดการทดลองน้อยกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .05$)

เอกสารที่เกี่ยวกับค่านิยม

ความหมายของค่านิยม ความหมายของ ค่านิยม ในช่วงชีวิตของการเจริญเติบโต บุคคลย่อมได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ ทำให้มองแง่มุมในการดำเนินชีวิตแตกต่างกันไปและปฏิบัติที่ตนเชื่อ ซึ่งจะกลายเป็นค่านิยมของบุคคลนั้นจึงนับได้ว่า ค่านิยมเปรียบเสมือนเครื่องมือในการตัดสินใจ หรือกำหนดทิศทางในการดำเนินชีวิตของผู้คน มีผู้ให้ความหมายของคำว่า ค่านิยมไว้ คือ

โรคิช (Rokeach, 1980, p. 262) ให้คำนิยามว่า ค่านิยมทั้งหลายของมนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ หมายถึง ความเชื่อทั้งหลายที่มีร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำหรือสิ่งที่ควรห้ามด้านวิธีปฏิบัติทั้งหลายที่เป็นอุดมคติและจุดหมายปลายทางทั้งหลายที่เป็นอุดมคติของการมีชีวิตอยู่

พนัส หันนาคินทร์ (2526, หน้า 18) กล่าวว่า ค่านิยม หมายถึงการยอมรับนับถือและพร้อมที่จะปฏิบัติตามคุณค่าที่ตนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่ต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นวัตถุ ความคิด อุดมคติ รวมทั้งการกระทำในด้านเศรษฐกิจ สังคม จริยธรรม และสุนทรียภาพ ครั้งนี้โดยได้ทำการประเมินค่า จากทัศนะต่าง ๆ โดยถี่ถ้วนและรอบคอบแล้ว

สรุปความหมายของค่านิยม หมายถึง การยอมรับนับถือและพร้อมที่จะปฏิบัติตามคุณค่าที่ตนหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นค่านิยมทั้งหลายของมนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ

ความสำคัญของค่านิยม ในโลกปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละวัยย่อมต้องอาศัยการตัดสินใจอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นเหตุหนึ่งในการที่จะทำให้บุคคลเกิดความกังวลใจ ความคับข้องใจ ไม่สบายใจ ในสถานะที่มีการบีบคั้น ดังนั้น ความสำคัญและความจำเป็นที่บุคคลต้องรู้ค่านิยมที่แท้จริงของตน เพื่อนำค่านิยมนั้นมาใช้เป็นแนวทางในตัดสินใจ วางแผนอย่างมีเป้าหมาย ดังที่ ปรีชา วิหคโต (2534, หน้า 444) กล่าวว่า เมื่อนักเรียนที่แสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหา มักจะถูกมองว่า เป็นผลมาจากนักเรียนมีค่านิยมที่ไม่ดี ไม่ถูกไม่ควร เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันว่า ค่านิยมมีบทบาทสำคัญกำหนดหรือผลักดันให้แสดงพฤติกรรม โดยกล่าวว่า ค่านิยมมีความสำคัญต่อนักเรียน คือ

1. ค่านิยมเป็นตัวนำทางในการดำเนินชีวิต การที่นักเรียนใช้กระบวนการทางปัญญาในการเลือก ได้เห็นคุณค่าของสิ่งที่เลือกแล้ว จนที่สุดลงมือปฏิบัติสิ่งนั้น ๆ และยึดสิ่งนั้นเป็นตัวนำในการดำรงชีวิต เช่น ต้องมีชื่อเสียงก็พยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้ตนเองมีชื่อเสียงขึ้นมา

2. ค่านิยมจะเป็นมาตรฐานในการตัดสินตนเองและผู้อื่น จะพบว่าพฤติกรรมบางอย่างเมื่อผู้หนึ่งแสดงออกไปแล้ว เช่น เรายกย่องหรือตำหนิพฤติกรรมเขา การจะยกย่องหรือตำหนิผู้อื่นได้นั้น นักเรียนต้องมีค่านิยมบางอย่างเป็นมาตรฐานในการตัดสินพฤติกรรมไว้แล้ว เช่น เรายกย่องผู้ที่รับฟังความคิดผู้อื่นหรือตำหนิผู้อื่น ไม่ยอมรับฟังความคิดของผู้อื่น สอดคล้องกับที่ โรคิช (Rokeach, 1980, p. 13) สรุปว่า ค่านิยมเป็นมาตรฐานในการตัดสินตนเองและผู้อื่นไว้ 7 ประเด็น คือ

2.1 ค่านิยมนำบุคคลให้มีจุดยืนในเรื่องที่ได้แย้งกันทางสังคม เช่น ข้อโต้แย้งการขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี บางคนที่มีค่านิยมทางการศึกษาสูงก็เห็นด้วย แต่บางคนที่มีค่านิยมในการอยู่รอดสูง โดยเฉพาะชาวนา ก็เห็นว่าแค่ 6 ปี คนก็ขาดแรงงานของลูกที่จะช่วยทำกินพอแล้วถ้าขยายเป็น 9 ปี จะเอาเงินที่ไหนมาส่งเสียลูกให้เรียน

2.2 ค่านิยมกำหนดล่วงหน้าให้บุคคลชอบนิยมนิยามทางการเมืองหรือศาสนาบางแนวมากกว่าบางแนว

2.3 ค่านิยมชี้แนะการแสดงตนต่อผู้อื่น

2.4 ค่านิยมชี้แนะการยกย่องและตำหนิตนเองและผู้อื่น

2.5 ค่านิยมช่วยให้บุคคลเปรียบเทียบความสามารถและจริยธรรมของตนกับผู้อื่น

2.6 ค่านิยมเป็นมาตรฐานให้บุคคลมีอิทธิพลต่อคนอื่น ได้แย้งหรือประท้วงผู้อื่น

หรือไม่

2.7 ค่านิยมช่วยทำให้บุคคลหาเหตุผล เข้าข้างตนเองได้

3. ค่านิยมเป็นตัวก่อหรือจัดความขัดแย้ง ทั้งในตนเองและกับผู้อื่น ซึ่ง ชีระพร อุวรรณโณ (2533, หน้า 402) ได้กล่าวถึงค่านิยมว่าเป็นตัวก่อหรือจัดความขัดแย้งในตนเองมีลักษณะพื้นฐาน 3 ลักษณะ คือ

3.1 ความขัดแย้งแบบรักพี่เสียดายน้อง

3.2 ความขัดแย้งแบบหนีเสือปะจระเข้

3.3 ความขัดแย้งแบบเกลียดตัวกินไข่

ค่านิยมเป็นตัวก่อหรือจัดความขัดแย้งกับผู้อื่น พบว่า บุคคลต่างมีค่านิยมของตน และนำค่านิยมของตนไปตัดสินพฤติกรรมของผู้อื่น จึงเห็นว่าสิ่งที่บุคคลดำเนินชีวิต จำเป็นต้องรู้ค่านิยมของตนเพื่อจะใช้เป็นสิ่งนำทางชีวิต พิจารณาตัดสินใจลดความขัดแย้งที่จะทำให้นักเรียน

สัทสน ดังที่ วัชร ฐวธรรม (2535, หน้า 436) กล่าวว่า การได้สำรวจค่านิยมของแต่ละบุคคลทำให้เกิดความสำนึกในตนเองมากขึ้น เพื่อจะได้สามารถดำเนินชีวิตตนตามความเชื่อของตนเอง ดังนั้นวิธีพิจารณาสร้างเสริมค่านิยม จะช่วยเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจทางดำเนินชีวิต หรืองานของแต่ละบุคคล ผู้ที่ผ่านกระบวนการนี้ จะสามารถเอาชนะเป้าประสงค์ของชีวิต เพราะเข้าใจวิธีการเลือกวิธีการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปความสำคัญของค่านิยมได้ว่า ค่านิยมเป็นตัวก่อหรือจัดความขัดแย้งกับผู้อื่นเพราะบุคคลแต่ละบุคคลมีค่านิยมที่แตกต่างกันและนำค่านิยมของตนเองไปตัดสินพฤติกรรมของผู้อื่นจึงทำให้มีความขัดแย้งหรือจัดความขัดแย้ง ดังนั้น นักเรียนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้เรื่องค่านิยมเพื่อที่จะได้นำไปใช้ในชีวิตได้อย่างถูกต้อง และลดความขัดแย้งได้

ประเภทของค่านิยม ในการพิจารณาประเภทของค่านิยม ได้มีผู้แบ่งประเภทไว้ได้หลายลักษณะ ดังนี้ คือ แฟรนเกิล (Fraenkel, 1990, pp. 6-7 อ้างถึงใน มลวดี สายจำปา, 2543) ได้กล่าวถึงค่านิยม 2 ประเภท คือ

1. ค่านิยมด้านสุนทรียศาสตร์ หมายถึงการศึกษาและพิจารณาสิ่งที่บุคคลเห็นว่าสวยงาม และมีความยินดีเบิกบานต่อสิ่งนั้น
2. ค่านิยมด้านจริยศาสตร์ หมายถึง การศึกษาและพิจารณาเรื่องความประพฤติว่าบุคคลควรปฏิบัติอย่างไร เน้นการพิจารณาเรื่องของความถูกต้อง ไม่ถูกต้อง

โรคิช (Rokeach, 1980, pp. 7-8) ได้แบ่งค่านิยมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ค่านิยมแนวทาง หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมที่เป็นที่ต้องการประกอบด้วยค่านิยม 2 อย่าง คือ

1.1 ค่านิยมทางจริยธรรม หมายถึง แบบแผนการประพฤติเป็นสามัญสำนึกหรือความรู้สึกว่าถูกหรือผิด เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เป็นค่านิยมที่เกี่ยวข้องระหว่างบุคคล

1.2 ค่านิยมทางความสามารถ หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง เป็นค่านิยมเฉพาะแต่ละบุคคล และบางทีก็ไม่จำเป็นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับจริยธรรม

2. ค่านิยมปลายทาง หมายถึง จุดหมายปลายทางที่เป็นความต้องการของมนุษย์ แต่ละคนประกอบด้วยค่านิยม 2 อย่างคือ

2.1 ค่านิยมส่วนบุคคล หมายถึง จุดหมายปลายทางที่แต่ละคนต้องการ

2.2 ค่านิยมทางสังคม หมายถึง จุดหมายปลายทางที่ยึดสังคมเป็นหลัก

สมิธ (Smith, 1976, pp. 6-7) ได้แบ่งค่านิยมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ค่านิยมเบื้องต้น เป็นค่านิยมที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์โดยธรรมชาติ ซึ่งประกอบด้วย ค่านิยมส่วนตัว ซึ่งเป็นความสามารถที่จะยอมรับว่าเป็นคนที่มีค่า มีความสำคัญต่อ

คนอื่นและค่านิยมของผู้อื่น หมายถึง ความรู้ว่าผู้อื่นก็มีคุณค่าเช่นเดียวกับเรา หรือเราเห็นคุณค่าของตัวเองและเห็นคุณค่าของผู้อื่นด้วย

2. ค่านิยมที่สมบูรณ์ หมายถึง ค่านิยมที่ได้รับการพัฒนาตามกระบวนการ จนกลายเป็นกระบวนการเกิดค่านิยมในคนเรา

คณะกรรมการฝ่ายวิจัยและพัฒนาวัฒนธรรม (2525, หน้า 2) ได้กล่าวถึงประเภทของค่านิยมไว้เป็น 2 แนวคิด ดังนี้

1. ประเภทของค่านิยมแบ่งตามขอบเขตแคบหรือกว้าง ได้แก่ ค่านิยมส่วนบุคคล เช่น พึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร ประหยัด ค่านิยมทางสังคม เช่น รับผิดชอบ มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ค่านิยมของชาติ เช่น ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

2. ประเภทของค่านิยมแบ่งตามระดับต่ำหรือสูง ได้แก่ ค่านิยมเป้าหมายชีวิต เช่น มีความรักชาติ รักเสรีภาพ ค่านิยมวิถีปฏิบัติ เช่น พึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร

นาคยา ปิณฑนานนท์ (2532, หน้า 501) ได้แบ่งประเภทของค่านิยมว่า มีหลักเกณฑ์ในการแบ่งอยู่ 6 ประการ คือ

1. ผู้ที่ยึดค่านิยมนั้น
2. ประเภทของสิ่งที่จะจัดคุณค่า
3. ลักษณะของคุณประโยชน์
4. ความมุ่งหมาย
5. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เห็นคุณค่ากับผลประโยชน์ที่ได้
6. ความสัมพันธ์ของค่านิยมนั้นกับค่านิยมอื่น ๆ

ภิญโญ คล้ายบวร (2533, หน้า 30) ได้กล่าวถึงการแบ่งประเภทของค่านิยม ว่าค่านิยมเป็นความสำคัญในชีวิตมนุษย์ เพราะพฤติกรรมมนุษย์ที่แสดงออกมาเป็นไปเพื่อความสอดคล้องกับความเชื่อและความยึดมั่นของมนุษย์ในสิ่งนั้น ๆ ซึ่งค่านิยมแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ค่านิยมด้านวัตถุ และค่านิยมทางด้านจิตใจ

ธีระพร อุวรรณโณ (2533, หน้า 383) ได้สรุปการจำแนกค่านิยมไว้ 7 แนว คือ

1. คุณค่าในตัวของที่หมายกับคุณค่านอกตัวของที่หมาย
2. ค่านิยมในใจกับค่านิยมแสดงออก
3. ค่านิยมวิถีปฏิบัติกับค่านิยมจุดหมายปลายทาง ค่านิยมวิถีปฏิบัติ เกี่ยวข้องกับการประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่น สิ่งแวดล้อมและตนเอง เพื่อนำไปสู่จุดหมายบางอย่าง ค่านิยมจุดหมายปลายทาง เกี่ยวข้องกับเป้าประสงค์ที่เป็นอุดมคติของการมีชีวิตอยู่ หรือเรียกอีกอย่างชื่อหนึ่งว่าค่านิยมจุดหมายปลายทางของชีวิต

4. ค่านิยมสมรรถวิสัยกับค่านิยมจริยธรรม ค่านิยมสมรรถวิสัยเกี่ยวข้องกับความสามารถต่าง ๆ ของบุคคล เช่น ความสามารถสูง การมีใจเปิดกว้าง การเป็นผู้มีสติปัญญา ส่วนค่านิยมจริยธรรม เกี่ยวกับความถูก ผิด ดี ชั่ว และควร ไม่ควร

5. ค่านิยมที่มีศูนย์รวมที่ตัวบุคคลกับค่านิยมที่มีศูนย์รวมที่สังคม

6. ค่านิยมส่วนตัวและค่านิยมรวมหมู่

7. จำแนกค่านิยมหลายประเภท คือ

7.1 โดยนักวิจัยกำหนด

7.2 ใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ คือ การวิเคราะห์องค์ประกอบจากคำตอบของคนจำนวนมากต่อข้อความจำนวนมากที่ชี้บ่งของค่านิยมในบุคคล

จากที่กล่าวมาข้างต้น ประเภทของค่านิยมมีผู้ทรงคุณวุฒิได้แบ่งประเภทของค่านิยมไว้มากมาย ซึ่งพบว่าค่านิยมของคนเราเป็นพลังที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวที่จะแสดงพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ให้ไปสู่จุดหมายปลายทางที่ชีวิตต้องการ ซึ่งสามารถสรุปเป็นค่านิยมได้ 2 ประเภท คือ ค่านิยมส่วนตัว เป็นค่านิยมที่ตนเลือกและปฏิบัติโดยไม่มีอิทธิพลจากภายนอกมาเกี่ยวข้องกับค่านิยมส่วนรวม เป็นค่านิยมที่ปฏิบัติโดยที่มีอิทธิพลจากภายนอกมาเกี่ยวข้อง ค่านิยมที่บุคคลแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่เกิดมาจากความเชื่อ ทศนคติ ความรู้สึก ในบางส่วนเป็นค่านิยมที่บุคคลแสดงออก ซึ่ง แรธส์, ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Harmin & Simon, 1966) ได้เสนอเกณฑ์ของทฤษฎีการกระจำค่านิยม 7 ประการ ดังนี้คือ

1. การเลือกกระทำอย่างอิสระ ไม่มีการบังคับ
2. การเลือกจากการเลือกหลาย ๆ ทาง
3. การเลือกที่เกิดจากการพิจารณาผลของทางเลือกแต่ละทางแล้ว
4. การรู้สึกภูมิใจ และมีความยินดีที่ได้เลือกกระทำสิ่งนั้น ๆ
5. ยืนยันการตัดสินใจเลือกของตนอย่างเปิดเผย
6. การกระทำตามที่ตนตัดสินใจเลือก
7. การกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก

เครื่องบ่งชี้ค่านิยม แรธส์, ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Harmin & Simon, 1966, pp. 30-33) เสนอเครื่องบ่งชี้ค่านิยมให้ครูใช้พิจารณาบางสิ่งบางอย่างที่นักเรียนเลือกหรือแสดงออกเป็นค่านิยมหรือมีโอกาสจะพัฒนาเป็นค่านิยมได้ หรือเมื่อครูได้พบนักเรียนคนใดแสดง พฤติกรรมที่เข้าข่ายเป็นเครื่องบ่งชี้ค่านิยม ครูก็สามารถจะทำการกระบวนการกระจำค่านิยม 7 ขั้นตอน มาช่วยให้นักเรียนได้ทราบว่าสิ่งนั้น ๆ เป็นค่านิยมสำหรับเขาหรือไม่

เครื่องบ่งชี้ค่านิยมที่แรธส์, ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Harmin & Simon, 1966, pp. 30-33) เสนอไว้ 8 ตัว ที่ครูสามารถพบได้บ่อยในห้องเรียนซึ่งสอดคล้องกับที่ นาคยา ปิลันธนานนท์ (2532, หน้า 496 - 498) เสนอไว้เกี่ยวกับเครื่องบ่งชี้ค่านิยม คือ

1. เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นเครื่องนำทางชีวิตของนักเรียนได้ในระดับหนึ่ง และอาจมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นค่านิยมได้ ถ้านักเรียนยืนยันคำตอบที่ได้รับก็แสดงว่าจะพัฒนาเป็นค่านิยมได้

2. ประณิธาน หมายถึง การตั้งความปรารถนาที่จะบรรลุถึงบางสิ่งบางอย่างในระยะยาว

3. เจตคติ หมายถึง การที่บุคคลมีทัศนคติทางสนับสนุน หรือต่อต้านบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งเจตคติเป็นการรวมเอาความเชื่อหลาย ๆ อย่างเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเข้าไว้ด้วยกัน แต่ค่านิยมของคนมีมากเท่ากับสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ความเชื่อเกี่ยวกับแบบแผนความประพฤติเป็นสิ่งที่ต้องการ คนเราอาจจะมีค่านิยมนับจำนวนสิบ ส่วนเจตคติจะมีมากเท่า ๆ กับที่เขาได้เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ คนเรามีเจตตินับจำนวนหลักพัน หลักหมื่น ค่านิยมเป็นศูนย์รวมของบุคลิกภาพและระบบสติปัญญาของบุคคลมากกว่าเจตคติและยังเป็นตัวกำหนดเจตคติเช่นเดียวกับเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมด้วย เจตคติจะปรากฏอยู่ก่อนที่จะกลายเป็นค่านิยม เจตคติทำให้เห็นค่านิยม เจตคติจึงเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมเป็นเครื่องมือนำทางให้บุคคลมีค่านิยม การเปลี่ยนแปลงเจตคติจึงเท่ากับเป็นเครื่องมือให้ได้ค่านิยมในอนาคต ค่านิยมทำให้รู้จักการปรับตัว ใช้ค่านิยมเพื่อปกป้องการกระทำตนเอง ทำให้มีความรู้ความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้ด้วยตนเอง

4. ความสนใจ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นชั่วครู่ชั่วยาม ในสิ่งที่สนใจกับบางสิ่งบางอย่างหรืออาจสนใจอย่างเป็นเรื่องที่แท้จริงได้ จึงต้องมีการตรวจสอบสิ่งที่นักเรียนสนใจเพียงไร ถ้าสนใจจริงๆ ก็มีโอกาพัฒนาเป็นค่านิยม ความสนใจอาจเกี่ยวข้องกับเรื่องของความต้องการที่แสดงถึงความคิด สติปัญญา เป็นตัวชี้้นำการกระทำใช้ในการประเมินตนเองและผู้อื่น และใช้เปรียบเทียบตัวของเรากับของผู้อื่น ความสนใจมีบทบาทในการทำให้บุคคลได้ปรับตนเอง ปกป้องตนเอง แสดงถึงความรู้ และความสำนึกในความสามารถของตน แต่มโนคติเรื่องความสนใจก็ยังแคบกว่าค่านิยม ความสนใจไม่สามารถจัดพวกเข้าไว้เป็นแบบความประพฤติได้ ความสนใจไม่ใช่มาตรฐานความประพฤติ หรือคุณลักษณะที่ ควรจะค้นหา ความสนใจมีความหมายคล้ายกับเจตคติมากกว่าค่านิยม เพราะแสดงถึงเจตคติของความชอบหรือไม่ชอบในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

5. อารมณ์ความรู้สึก มีได้หลายอย่าง เช่น เสียใจ ตื่นเต้น เป็นต้น ครูจึงต้องหาทางช่วยให้เด็กมีความตระหนักมากขึ้นว่าอารมณ์ความรู้สึกนั้น ๆ สะท้อนค่านิยมของนักเรียนได้หรือไม่

6. ความเชื่อ ค่านิยมเป็นความเชื่อที่คนแสดงออกมาในลักษณะของการชอบสิ่งหนึ่งมากกว่าอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยความคิด พิจารณาด้วยปัญญามาเป็นองค์ประกอบ คนที่ยึดถือในค่านิยมอย่างใดอย่างหนึ่งจะยึดเต็มรูป ไม่ยืดเฉพาะบางส่วน ความเชื่อจะเกี่ยวข้องกับอะไรที่ปรากฏอยู่ หรืออะไรที่คนเราเชื่อว่ามีอยู่ ความคิดหรือความเชื่อที่ต้องอาศัยสติปัญญาสามารถทดสอบให้เห็นชัดด้วยความรู้ แต่ความคิดเกี่ยวกับความเป็นจริงที่ไม่สามารถทดสอบได้ด้วยกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ และไม่สามารถรับรองยืนยันว่าเป็นความจริงได้ นั่นคือ ความเชื่อนักเรียนอาจพูดถึงความเชื่อบางอย่างของเขา ความเชื่อนี้อาจจะเป็นหรือไม่เป็น สิ่งที่จะห้อนค่านิยมของนักเรียน เช่น เชื่อว่าการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์เป็นสิ่งที่ดี ครูต้องถามว่าช่วยคนอื่นบ่อยแค่ไหน และนักเรียนจะต้องสามารถเปิดเผยความเชื่อนี้ให้ผู้อื่นทราบ ถ้านักเรียนปฏิบัติเช่นนั้น ก็จะพัฒนาเป็นค่านิยมได้

7. กิจกรรม นักเรียนอาจทำกิจกรรมบางอย่างให้ครูเห็นบ่อย ๆ แต่ครูก็ยังไม่สามารถสรุปได้ว่านักเรียนมีค่านิยมสิ่งนั้น เพราะบางครั้งครูอาจพบว่ากิจกรรมที่นักเรียนทำบ่อย ๆ อาจไม่ใช่กิจกรรมที่นักเรียนชอบ แต่นักเรียนทำด้วยเหตุผลอื่น เช่น ทำเพราะเพื่อน เพราะฉะนั้นครูต้องตรวจสอบด้วยกระบวนการกระจ่างค่านิยม จึงจะสามารถบอกได้ว่าสิ่งนั้นคือค่านิยมของนักเรียน

8. ความกังวลและปัญหา นักเรียนอาจมีความกังวลบางอย่างที่เป็นสิ่งที่สะท้อน ค่านิยมของเขาได้ เช่น กังวลว่าคนเรียนเก่งสู้เพื่อนไม่ได้ อาจสะท้อนถึงค่านิยมในการประสบความสำเร็จทางการศึกษา สิ่งที่กังวลก็ต้องค้นหาความจริงว่า สิ่งนั้นเป็นค่านิยมหรือไม่

สรุปได้ว่าสิ่งที่บ่งชี้ค่านิยมดังที่กล่าวมา ถ้าสิ่งนั้นๆ ได้ผ่านขั้นตอนหรือเกณฑ์ 7 ข้อของกระบวนการกระจ่างค่านิยม ก็จะทราบค่านิยมที่แท้จริงได้ เครื่องบ่งชี้ที่แสดงให้เห็นจะช่วยพัฒนานักเรียนจนเป็นค่านิยมได้ กระบวนการทางความคิดของบุคคลที่เป็นตัวกำหนดตัดสินใจนี้ทำให้ปฏิบัติจำเป็นต้องมีมาตรการส่วนตัวที่เป็นมาตรฐานพอสมควร ซึ่งมาตรการเหล่านี้จะหาได้จากการสำรวจค่านิยมของตนเอง โดยที่ค่านิยมจะเป็นการให้คุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่บุคคลใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจหรือยึดถือ โดยได้พิจารณาไตร่ตรองว่าเป็นสิ่งที่ดีเหมาะสม และแสดงออกในด้านการพัฒนา การบังคับตนเอง หรือควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้แสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้วยการมีเหตุผล ในการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปตามความต้องการของสังคมที่เห็นว่าเป็นดีงามและเหมาะสม ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมนั้น ก็คือบุคคลต้องมีการปรับตัวกับเพื่อน

ทฤษฎีค่านิยม

ธีระพร อูวรรณโณ (2533, หน้า 394-400) ได้เสนอทฤษฎีค่านิยมของโรคิช ใน 2 หัวข้อหลัก และให้ได้ค่านิยมค่านิยมว่า เป็นความเชื่อทั้งหลายที่มีร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำหรือ

3.1 ความนับถือตนเอง แยกเป็น

3.1.1 องค์ประกอบของความนับถือด้วยตนเอง ในเรื่อง

3.1.1.1 ความเชื่อเกี่ยวกับตนเอง หมายถึง ความเชื่อที่บุคคลมีเกี่ยวกับตัวเองว่า ตัวเขาเป็นอะไร ต้องการอะไร

3.1.1.2 การแสดงตน หมายถึง การแสดงตนที่ปรากฏต่อคนอื่น ๆ ในสังคม

3.1.2 ด้านของความนับถือตนเอง ในด้าน

3.1.2.1 สมรรถวิสัย หมายถึง ความคิดตนทำสิ่งหนึ่ง ๆ ได้ หรือทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีจุดอ้างอิงอยู่ที่ความสามารถ และตระหนักถึงความสามารถ ได้แก่ ทักษะ ผลการกระทำตามบทบาท การเผชิญหน้ากับสถานการณ์และการทำงาน

3.1.2.2 จริยธรรม หมายถึง ความคิดหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้อง ความผิด

3.1.3 ด้านกำเนิดสองแหล่งของความเชื่อเกี่ยวกับตนเองและการแสดงตน ทั้งด้านสมรรถวิสัย และจริยธรรม มีต้นกำเนิดจาก

3.1.3.1 ข้อเรียกร้องจากสังคม ด้านจุดหมายปลายทาง และด้านวิถีปฏิบัติ ไปสู่จุดหมายปลายทาง หมายถึง ความต้องการของสังคมที่จะทำให้บุคคลปฏิบัติไปสู่จุดหมายปลายทางที่เป็นที่น่าปรารถนาของสังคม เช่น สันติภาพ ด้านวิถีปฏิบัติ หมายถึง ความต้องการของสังคมที่จะทำให้บุคคลทำพฤติกรรมที่เป็นที่น่าปรารถนาของสังคม พฤติกรรมที่จะกลายเป็นมาตรฐานของการตัดสินใจและเป็นเครื่องมือในการตระหนักถึงจุดหมายปลายทางที่เป็นอุดมคติ เช่น พฤติกรรมที่แสดงถึงความรักเพื่อนมนุษย์

3.1.3.2 ความต้องการของบุคคล สังคมกำหนดข้อเรียกร้องด้านสมรรถวิสัย และจริยธรรมจากบุคคล โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมและบุคคลก็จะกลายเป็นแหล่งการถ่ายทอดทางสังคมสำหรับผู้อื่นด้วย

3.2 การดำรงความนับถือตนเองและการเพิ่มพูนความนับถือตนเอง ความนับถือตนเองได้รับอิทธิพลจากสิ่งที่คุณคิดเกี่ยวกับตนเอง และสิ่งที่ผู้อื่นคิดเกี่ยวกับตัวเอง ซึ่งสิ่งที่ผู้อื่นคิดเกี่ยวกับตัวเราก็ค้นกับการแสดงตนของตัวเราต่อผู้อื่น เมื่อใดก็ตามที่คุณได้แสดงสมรรถวิสัยหรือจริยธรรมในระดับที่เป็นที่พอใจของตนเองหรือผู้อื่น เขาก็จะดำรงความนับถือตนเองไว้ในทางกลับกัน ถ้าสิ่งที่เขาแสดงก่อให้เกิดความไม่พอใจในตนเองก็จะทำให้เขาหาทางเพิ่มพูนความนับถือตนเองนั้น

จากทฤษฎีค่านิยม สรุปได้ว่า ค่านิยมเป็นความเชื่อทั้งหลายที่นำมารวมกันเกี่ยวกับสิ่งที่ควรปฏิบัติหรือไม่ควรนำมาปฏิบัติ ค่านิยมเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความตระหนักในการแยกแยะที่จะแสดงความประพฤติการปฏิบัติตลอดจนแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาตามที

สังคมต้องการ เพราะพฤติกรรมจะกลายเป็นมาตรฐานของการตัดสินใจและเป็นเครื่องมือในการตระหนักถึงจุดหมายปลายทางที่เป็นอุดมคติ

ระบบค่านิยมของบุคคล

1. ค่านิยมในฐานะข้อเรียกร้องจากสังคมที่ปรากฏในปัญญาของบุคคลและความต้องการของบุคคล โดยข้อเรียกร้องของสังคมที่สมาชิกมีส่วนร่วม ด้านพฤติกรรมของบุคคล บุคคลจะซึมซับค่านิยมของสังคม เข้าเป็นมาตรฐานในการตัดสินใจประพฤติของตนเองและผู้อื่นในเวลาเดียวกัน ข้อเรียกร้องของสังคมต้องประสานกับความต้องการของบุคคล ในค่านิยมวิถีปฏิบัติและค่านิยมจุดหมายปลายทาง ที่สังคมและสถาบันทางสังคมต้องการให้คนในสังคมปฏิบัติ ดังนั้นคนจึงจำเป็นต้องเรียนรู้และพัฒนาค่านิยมขึ้นมาสนองวัตถุประสงค์ที่สังคมเรียกร้อง

2. การจัดระบบค่านิยม ระบบค่านิยมของบุคคลประกอบด้วยกลุ่มค่านิยมสองกลุ่ม คือ ค่านิยมจุดหมายปลายทาง และค่านิยมวิถีปฏิบัติ โรคิช เห็นว่า ค่านิยมวิถีปฏิบัติเป็นวิถีทางที่บุคคลจะทำให้ค่านิยมจุดหมายปลายทางต่าง ๆ เป็นจริงขึ้นมา การจัดลำดับก่อนหลังของค่านิยมของแต่ละบุคคลค่อนข้างคงที่แต่ก็ไม่ได้คงที่มากเหมือนลักษณะถาวร (trait) ของบุคคลลำดับก่อนหลังของค่านิยมในแต่ละกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงได้หากเขาเกิดความไม่พอใจในตนเองขึ้นมา บุคคลอาจมีความแตกต่างกันในการจัดลำดับก่อนหลังของค่านิยมซึ่งความแตกต่างนี้เป็นผลมาจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม อิทธิพลของสถาบันทางสังคม บทบาททางเพศ บทบาทตามวัย อาชีพของบุคคล วิธีการดำเนินชีวิตประสบการณ์ส่วนตัว

3. ระบบค่านิยมในฐานะมีส่วนเป็นแกนกลางของระบบความเชื่อ เนื่องจากบุคคลมีการจัดลำดับค่านิยมก่อนหลังใหม่อย่างต่อเนื่อง ค่านิยมไม่เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว และก็จะมีการเปรียบเทียบความสำคัญของค่านิยมต่าง ๆ ลำดับก่อนหลังของค่านิยมของตน จึงมีโอกาสมเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อการจัดลำดับก่อนหลังของค่านิยมมีการพัฒนาขึ้นในวัยเด็กจากความต้องการของบุคคลประสานกับข้อเรียกร้องจากสังคม ลำดับก่อนหลังค่านิยม ก็จะเป็นมาตรฐานที่ใช้กับตนเองและผู้อื่น ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการมีเอกลักษณ์ของตน และเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้บุคคลเกิดเจตคติทางสนับสนุน หรือต่อต้านผู้อื่น เจตคติของบุคคลต่อที่หมายและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม เป็นเครื่องมือให้บุคคลได้ตระหนักถึงค่านิยมของตน ในความเชื่อเกี่ยวกับการมีอยู่-เป็นอยู่ การประเมินสาเหตุ และความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำ-สิ่งที่ควรห้าม ซึ่งก็คือค่านิยมวิถีปฏิบัติและค่านิยมจุดหมายปลายทาง

สรุปได้ว่า ระบบค่านิยมของบุคคล มีการเปรียบเทียบความสำคัญของค่านิยมต่าง ๆ ตามลำดับก่อนหลังของค่านิยมของตน ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการมีเอกลักษณ์ของตนเอง ช่วยทำให้เกิดเจตคติที่ดีในการปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของสังคม

ทฤษฎีค่านิยมของแรธส์ ฮาร์มิน และไซมอน

เป็นทฤษฎีที่อธิบายว่า ค่านิยมที่แท้จริงของมนุษย์เกิดขึ้นได้อย่างไร และเป็นทฤษฎีการสอนที่เสนอกระบวนการกระจำงค่านิยม เพื่อช่วยให้บทเรียนมีความกระจำงในค่านิยมของตน โดย ธีระพร อุวรรณโณ (2533, หน้า 416) ในการเสนอทฤษฎีค่านิยมมีสมมติพื้นฐาน 2 ข้อ คือ

1. มนุษย์สามารถบรรลุถึงค่านิยม โดยกระบวนการทางปัญญาในการเลือก การเห็นคุณค่า และการกระทำ
2. ค่านิยมใดก็ตามที่บุคคลมี โดยผ่านกระบวนการทางปัญญา ควรจะมีประสิทธิผลในการทำให้บุคคลมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้วยปัญญาและความพอใจ

จากสมมติฐาน แรธส์, ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Harmin & Simon, 1966, pp. 28–30) เสนอกระบวนการในการหาค่านิยมที่แท้จริงของบุคคล ประกอบด้วย 3 กระบวนการ แบ่งเป็นเกณฑ์ 7 ขั้นตอนและเกณฑ์ 7 ขั้นตอนนี้ ยังถือเป็นนิยามของค่านิยม นั่นคือค่านิยมของบุคคลของบุคคลนั้นจะต้องผ่านขั้นตอนทั้ง 7 ขั้นตอน จึงจะเป็นค่านิยมที่แท้จริงของบุคคล ขั้นตอนนี้มีเกณฑ์ดังนี้

กระบวนการ	ขั้นตอนหรือเกณฑ์
1. การเลือก	1. เลือกอย่างอิสระ 2. พิจารณาเลือกจากหลายทางเลือก 3. เลือกหลังจากได้พิจารณาไตร่ตรองถึงผลของทางเลือกแต่ละทางแล้ว
2. การเห็นคุณค่า	4. มีความภาคภูมิใจและยินดีกับสิ่งที่ตนได้เลือก 5. ยืนยันการตัดสินใจและเต็มใจจะเปิดเผยทางเลือกของตนให้ผู้อื่นทราบ
3. การกระทำ	6. ทำตามสิ่งที่ตนได้ตัดสินใจเลือกแล้ว 7. มีการกระทำซ้ำจนกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต

กระบวนการหาค่านิยมที่แท้จริง มีขั้นตอนหรือเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

1. การเลือกอย่างเสรี ต้องเลือกในขอบข่ายที่เหมาะสม แรธส์, ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Harmin & Simon, 1966, pp. 33-37) กล่าวไว้ 2 ด้าน ที่ครูต้องประกาศให้นักเรียนทราบว่าเลือกทำไม่ได้

1.1 นักเรียนเลือกทำในสิ่งที่ขัดกับนโยบายของโรงเรียนหรือผู้บริหารไม่ได้

1.2 พฤติกรรมที่แสดงถึงความหยาบคาย นักเรียนเลือกทำไม่ได้ รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพร อุวรรณโณ ได้เสนอว่า ในสังคมไทยควรกำหนดขอบข่ายสิ่งที่นักเรียนเลือกทำไม่ได้ 3 ด้าน คือ

1.2.1 สิ่งที่ผิดหลักศาสนาอย่างร้ายแรง ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดก็ตาม

1.2.2 สิ่งที่ผิดกฎหมาย และกฎระเบียบของโรงเรียน

1.2.3 สิ่งที่ผิดจารีตประเพณีหรือของท้องถิ่น

ในการเลือกอย่างเสรี แรธส์, ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Harmin & Simon, 1966, p. 34) เสนอว่า ครูจะต้องไม่ใช้การให้รางวัลหรือการลงโทษสำหรับการเลือกบทเรียน เพราะการเลือกที่ทำเพราะมีรางวัลให้หรือเพราะเพื่อหนีการลงโทษ ไม่ใช่การเลือกอย่างเสรี

2. การเลือกจากทางเลือกหลายทางเลือก สิ่งที่จะเป็นค่านิยมได้จะต้องเป็นสิ่งที่มิทางเลือกหลายทางเลือกให้บุคคลได้เลือก และครูจำเป็นต้องทราบทางเลือกทั้งหมดที่นักเรียนได้เลือกมาแล้วก็เพื่อให้แน่ใจว่าเขาได้พิจารณาทางเลือกอย่างครบถ้วน ครูก็ต้องเป็นผู้กระตุ้นให้เขาได้พิจารณาทางเลือกนี้ด้วย

3. การเลือกหลังจากได้พิจารณาไตร่ตรองแล้วถึงผลกระทบทางเลือกแต่ละทาง ผลกระทบจากทางเลือกแต่ละทางในที่นี้หมายถึง ผลดี ผลเสีย และผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ครูจัดกิจกรรมบางอย่างเพื่อให้นักเรียนได้คิดและบันทึกถึงผลดี ผลเสีย และผลกระทบของทางเลือกแต่ละทางเลือก หากครูเห็นว่าบทเรียนยังบันทึกไม่ครบถ้วน ครูก็ถามกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดเพิ่มเติม โดยครูไม่พยายามไปชี้ให้นักเรียนเห็นประเด็นนั้น ๆ โดยตรง แต่อาจใช้การถามนำได้ ครูถามกระตุ้นจนกว่านักเรียนสามารถบันทึกผลดี ผลเสีย และผลกระทบของทางเลือกจนครบถ้วน

4. การชอบและยินดีกับทางเลือกที่เลือกแล้ว เป็นทางเลือกที่นักเรียนชอบและยินดีทางเลือกนั้น ๆ จึงจะมีโอกาสเป็นค่านิยมของนักเรียนได้ แต่การที่นักเรียนเลือกสิ่งหนึ่งจากหลายสิ่งที่เขาต้องเลือก ก็ไม่ได้หมายความว่า เขาชอบสิ่งที่เขาเลือก

5. การเต็มใจจะเปิดเผยทางเลือกของตนให้คนอื่นทราบ นักเรียนจะต้องเต็มใจและเปิดเผยสิ่งที่เลือกให้คนอื่นทราบ ถึงจะมีโอกาสเป็นค่านิยม

6. การทำบางอย่างกับทางเลือกที่เลือกแล้ว หมายถึง การทำที่มากไปกว่าการพูด หากเป็นการพูดอย่างเดียวไม่ถือว่าเป็นค่านิยม

7. การทำซ้ำแล้วซ้ำอีกจนกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต สิ่งที่คุณครูทำซ้ำแล้วซ้ำอีกจนกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต จะเป็นสิ่งที่มีโอกาสกลายเป็นค่านิยมของบุคคล

แรธส์, ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Harmin & Simon, 1966, p. 37) เห็นว่าแม้แต่สิ่งที่บุคคลทำซ้ำ ๆ จนกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ เพราะความเจริญก้าวหน้า และการเปลี่ยนแปลงในสังคมอาจทำให้บุคคลต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ที่เขาประสบและเปลี่ยนค่านิยมไป

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยเห็นว่า ทฤษฎีค่านิยมของแรธส์ ฮาร์มิน และไซมอน มีกระบวนการ 3 ขั้นและจัดจำแนกข้อย่อยเป็น 7 ขั้นตอน ซึ่งค่านิยมที่แท้จริงของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ต้อง ขึ้นอยู่กับกระบวนการกระจำค่านิยม 7 ขั้นตอนด้วยกัน และหลักเกณฑ์ในการพิจารณากระบวนการกระจำค่านิยม คือ การเลือกอย่างเสรี เลือกจากหลายทางเลือก การเลือกหลังจากที่ได้พิจารณาไตร่ตรองแล้ว การชอบและยืนยันทางเลือกที่ได้เลือกแล้ว การเต็มใจเปิดเผยทางเลือกของตนให้คนอื่นทราบ ทำในสิ่งที่ได้เลือกและการทำซ้ำแล้วซ้ำอีกจนกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระจำค่านิยม

ความหมายของการกระจำค่านิยม

ทฤษฎีการสร้างค่านิยมโดยใช้กระบวนการกระจำค่านิยม เพื่อช่วยให้รู้ค่านิยมที่แท้จริงในการที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจ สำหรับเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต วิธีการกระจำค่านิยม ซึ่งมีผู้ให้ความหมาย ดังนี้

คุชกู แก้วกำเนิด (2527, หน้า 4) กล่าวว่า การกระจำค่านิยม หมายถึง กระบวนการทำค่านิยมให้กระจำด้วยการหาทางให้คนแต่ละคนรู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น ซึ่งรวมถึงรู้จักสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย และเป็นวิถีทางที่จะให้เขาได้สำรวจค่านิยมของตนเองภายใต้เงื่อนไข หรือสถานการณ์ที่กำหนดไว้ ผลกระทบที่ได้จากกระบวนการนี้ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างความคิด การกระทำของตนด้วย และเป็นวิธีการทำให้ตนยอมรับความรู้สึกและความคิดของตนเอง เทคนิคที่ใช้เป็นวิถีทางที่จะก่อให้เกิดคนสำรวจค่านิยมของตนเอง ควรใช้คำถามที่เป็นคำถามความคิดเห็น ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2532 ข, คำชี้แจง) กล่าวถึงเทคนิคการกระจำค่านิยม คือ วิธีการที่จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึกของตนเองที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ว่าตนได้ให้ค่ากับสิ่งเหล่านั้นมากน้อยเพียงไร โดยการเปรียบเทียบหรือเทียบเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในกลุ่มเดียวกัน โดยไม่มีอิทธิพลทางด้านความคิด ความรู้สึกของผู้อื่นเข้ามาเป็นตัวบิบบังคับ การที่จะกระจำดังกล่าว จึงต้องมีข้อที่จะทำให้นักเรียนเปรียบเทียบค่าหลาย ๆ ตัว ถ้าเป็นการเปรียบเทียบเพื่อการเลือกก็เรียกว่า ต้องมีตัวเลือกหลาย ๆ ตัว นักเรียนจะต้องได้ทำโดยอิสระตามความสำนึกคิดของตนเอง ต้องไม่มีความคิด ความรู้สึกอื่นมาแทรกแซง สิ่งทีครูหรือ

ผู้อำนวยความสะดวกในการพิจารณาเปรียบเทียบค่าจะต้องกระทำ และเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในขั้นตอนนี้ คือ การตั้งคำถามเพื่อถามนักเรียนสำรวจความคิด ความรู้สึก ของบทเรียนที่มีต่อสิ่งเหล่านั้น ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด

นาตยา ปีลันธนานนท์ (2532, หน้า 524) กล่าวถึง กลวิธีพื้นฐานของการกระจ่างค่านิยม คือ การสนองตอบต่อสิ่งที่บุคคลพูดหรือทำให้เขาได้ทวนกลับมาคิดและทำความกระจ่างในสิ่งที่เขาคิด พูด หรือทำด้วยตนเองจนกลายเป็นความกระจ่างในค่านิยมของเขา

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยเห็นว่าการกระจ่างค่านิยมหมายถึง วิธีการทำค่านิยมของตนเองให้กระจ่างชัดด้วยการหาหนทางเลือก และได้สำรวจค่านิยมของตนเองภายใต้เงื่อนไขหรือสถานการณ์ที่กำหนด กิจกรรมที่ใช้ควรใช้คำถามที่เป็นคำถามแสดงความคิดเห็น โดยการใช้คำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้สำรวจและรู้จักตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น รู้จักพิจารณาชีวิตอย่างมีเหตุผล รู้จักพิจารณาผลที่ได้รับจากการตัดสินใจแต่ละครั้ง เลือกรักถือค่านิยมสำหรับตนเองอย่างเสรี ได้พัฒนาวิธีการวิเคราะห์ค่านิยมของตนเอง ตลอดจนดำเนินชีวิตประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมของตนเองอย่างเสรี

แนวทางในการใช้กระบวนการกระจ่างค่านิยม

แรธส์, ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Harmin & Simon, 1966, p. 39) กล่าวว่า การกระจ่างค่านิยมตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐาน 3 ข้อ คือ

1. อยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตย ที่มีทรรศนะว่า บุคคลสามารถเรียนรู้ที่จะตัดสินใจด้วยตนเองได้
2. อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อแนวมุขยนิยม ว่า มุขยมีความเป็นไปได้ที่จะรู้จักคิดอย่างรอบคอบและเฉลียวฉลาด และค่านิยมที่เหมาะสมที่สุดของบุคคลจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้ใช้สติปัญญาของเขาอย่างเสรี และคิดคำนึงในการพิจารณาความสัมพันธ์ของเขากับผู้อื่นกับโลกที่เปลี่ยนไปตลอดเวลา
3. อยู่บนพื้นฐานของความคิดว่า ค่านิยมเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคล หากค่านิยมเป็นสิ่งที่มิจริง ค่านิยมไม้อาจจะเป็นเรื่องส่วนตัวได้ จนกว่าเขาจะยอมรับได้โดยเสรี และค่านิยมจะไม่นับสำคัญ สำหรับบุคคลมาก หากค่านิยมไม่มีผลใดๆ ต่อชีวิตของผู้ที่ยึดถือ

ลักษณะของบุคคลที่มีความสับสนในเรื่องค่านิยม ดังที่ ปรีชา วิหกโต (2534, หน้า 495) ได้เสนอว่า สภาพค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน คือ นักเรียนต้องมีค่านิยมที่กระจ่าง ส่วนสภาพที่ไม่พึงประสงค์ คือ ไม่มีค่านิยมใดที่กระจ่างชัด เมื่อนักเรียนที่มีค่านิยมที่สับสน เหมือนที่ธีระพร อุวรรณโณ (2533, หน้า 573) กล่าวไว้ มี 8 ประการ ดังนี้

1. เฉยเมย
2. จีบจกด
3. มีความไม่แน่ใจมาก
4. มีความไม่คงเส้นคงวา
5. เปลี่ยนแปลงได้ง่าย
6. คล้อยตามจนเกินกว่าเหตุ
7. มีความเห็นขัดแย้งกับคนอื่นเกินกว่าเหตุ
8. เป็นนักแสดงบทบาท

ซึ่งการที่นักเรียนมี 8 ลักษณะดังกล่าว ครูสามารถสังเกตได้ แต่มีใช้ว่าเมื่อเด็กแสดงลักษณะนั้น ๆ มา นักเรียนจะสับสนในค่านิยมนั้น ๆ แต่อาจจะด้วยสาเหตุอื่น ดังนั้นครูจึงจำเป็นต้องช่วยเหลือนักเรียนให้ได้กระจ่างในค่านิยม และนักเรียนจะได้ทราบค่านิยมอย่างแท้จริง และดำเนินชีวิตให้ตรงกับค่านิยมที่แท้จริงได้

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยเห็นว่า การปรับปรุงและพัฒนาให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์หลีกเลี่ยงจากพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีปัญหาด้านนั้น ครูจะต้องช่วยทำให้นักเรียนเกิดความกระจ่างในค่านิยมไม่สับสนในค่านิยม เพื่อให้บุคคลได้สำรวจตรวจสอบและทบทวนในสิ่งที่ได้กระทำลงไปหรือตัดสินใจว่าสิ่งที่กระทำนั้น เป็นสิ่งที่มีความจริง ๆ และเหมาะสมหรือไม่ เพื่อดำเนินชีวิตให้ตรงกับค่านิยมที่แท้จริง

เกณฑ์ในการเลือกเรื่องที่เหมาะสมที่จะทำให้เกิดค่านิยมที่กระจ่าง ชีระพร อุวรรณโณ (2533, หน้า 421) เสนอเกณฑ์ในการทำให้เป็นค่านิยมที่กระจ่างสำหรับนักเรียน มี 7 ข้อ คือ

1. เป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับนักเรียน
2. เป็นเรื่องที่มีทางเลือกให้เลือกหลายทางเลือก
3. เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตคนจำนวนมาก
4. เป็นเรื่องที่มีผลต่อแง่มุมของชีวิตหลายแง่มุม
5. เป็นเรื่องที่นักเรียนควบคุมได้
6. เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอื่น ๆ ได้มาก
7. เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นบ่อยแทนที่จะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นชั่วคราว

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การที่จะช่วยให้นักเรียนหลีกเลี่ยงจากพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีปัญหา นั้น จะต้องทำให้นักเรียนมีความกระจ่างในค่านิยมทั้ง 7 ขั้นตอนดังที่กล่าว

เป้าหมายของกิจกรรมการกระจ่างค่านิยม

นาคยา ปิณฑนานนท์ (2532, หน้า 521-522) ได้เสนอว่าการกระจ่างค่านิยมมีเป้าหมาย 2 ประการคือ

1. เป้าหมายต่อตนเอง เพื่อให้บุคคลประสบความสำเร็จความพอใจในคุณภาพชีวิตตน เมื่อบุคคลมองเห็นชีวิตเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับตนเอง เขาก็จะเห็นคุณค่าของชีวิต มีความยินดีต่อสิ่งที่เขาคิด เชื่อ และกระทำ บุคคลเกิดความเข้าใจในมโนคติเกี่ยวกับตนเองดีขึ้น เมื่อมีชีวิต มีความหมายก็จะเห็นคุณค่าของตนเอง ของผู้อื่น และของโลก

2. เป้าหมายต่อผู้อื่นและสังคม เพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคมที่ตนมีส่วนร่วม คือ การมีสัมพันธภาพอันดีต่อครอบครัว ต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อกลุ่มสังคมและสังคมวงกว้าง เพราะการทำความกระจำจ้านิยมจะเกี่ยวข้องไปถึงการประพฤติปฏิบัติตน ในลักษณะที่ส่งคุณค่าต่อสังคม การส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับชีวิตและเสรีภาพ ซึ่งครอบคลุมไปถึงค่านิยมในเรื่องอิสรภาพ ความยุติธรรมและความเสมอภาค

สรุปได้ว่า เป้าหมายของการกระจำจ้านิยมเพื่อให้บุคคลมีความคิดกระจำจ้านั้น ในสิ่งซึ่งเขากำหนดหรือประมาณค่าของสิ่งที่เขากำลังพิจารณาอยู่ ซึ่งเป็นเป้าหมายต่อตนเองที่จะพัฒนาต่อไป ดังที่ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2532 ก, หน้า 3-4) ได้แสดงเหตุผล 3 ประการในการกระจำจ้านิยม คือ

1. ค่านิยมเป็นรากฐานของการพิจารณาตัดสินใจในโลก ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
2. ค่านิยมเป็นประหนึ่งรากฐานที่จะทำให้การสร้างเอกลักษณ์ของตนในสังคม ซึ่งต่างคนต่างอยู่นี้กระทำสำเร็จ
3. ค่านิยมเป็นตัวเชื่อมโยงเพื่อให้คุณค่าที่มีอยู่ในตนเองของแต่ละบุคคลให้เป็นประโยชน์ได้

คุณประโยชน์ของกิจกรรมการกระจำจ้านิยม

1. ช่วยเพิ่มพูนความสามารถของบุคคลที่จะสื่อความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และค่านิยมของเขาออกมาให้ผู้อื่นทราบ
2. ช่วยให้บุคคลมีความเห็นอกเห็นใจ และเข้าใจในตัวผู้อื่น
3. ส่งเสริมให้บุคคลมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
4. ช่วยให้บุคคลรู้จักการยอมรับ การเห็นด้วย และไม่เห็นด้วย
5. ช่วยให้บุคคลมีทักษะในการตัดสินใจ
6. ช่วยส่งเสริมให้บุคคลยึดมั่นในความเชื่อของตน

จากที่กล่าวมานั้น กิจกรรมการกระจำจ้านิยมมีเป้าหมายและเกิดประโยชน์ต่อตนเอง และจะกลายมาเป็นการพัฒนาตนเอง โดยส่งผลไปถึงการพัฒนาสังคมในที่สุด ซึ่ง กองการมัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2523, หน้า 217) กล่าวถึง เทคนิคการพัฒนาวินัยเป็นเทคนิคหนึ่งที่สำคัญ คือ กระบวนการเสริมสร้างค่านิยมหรือกระบวนการทำค่านิยมให้กระจำจ้านั้น ผู้วิจัย

จึงเห็นว่า การพัฒนาค่านิยมในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยกิจกรรมกระจ่างค่านิยมด้านการศึกษจะช่วย นักเรียนให้เกิดความกระจ่างค่านิยมในเรื่องของวินัยในตนเองในด้านการศึกษาเล่าเรียน และทำให้นักเรียนมีเป้าหมายต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ซึ่งเป็นแนวทางผลักดันให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียน ซึ่งตรงกับแนวคิดทฤษฎีค่านิยม ผู้วิจัยจึงได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งมีวิธีการ 3 อย่าง เช่นเดียวกับที่ คุณภู แก้วกำเนิด (2527, หน้า 9) เสนอวิธีการไว้ คือ

1. กิจกรรมที่ใช้เขียน (written activities)
2. กิจกรรมที่ใช้ถามนักเรียนตอบ (clarification)
3. กิจกรรมที่ให้นักเรียนอภิปรายเป็นกลุ่ม (discussion)

แต่ไม่มีการตัดสินใจคำตอบว่าถูกเพียงคำตอบเดียว แต่จะฟังความคิดเห็นของทุก ๆ คน และให้นักเรียนพิจารณาตัวเลือกและตัดสินใจเลือกด้วยตัวเอง และในการอภิปรายกลุ่ม จึงมีความจำเป็นที่ต้องจำกัดขนาดของกลุ่ม ซึ่งจะส่งผลถึงประสิทธิภาพ ดังที่ เยาวภา เศรษฐกิจ (2517, หน้า 34) ให้ความเห็นกับขนาดของกลุ่มว่า ควรจะเป็นกลุ่มขนาดเล็ก ประมาณ 5 – 15 คน ซึ่งสอดคล้องกับ คมเพชร นิตร์สุกุล (2522, หน้า 23) มีความเห็นเกี่ยวกับขนาดของกลุ่มไว้ว่า ไม่ควรเกิน 15 คน เหมือนกับที่นักจิตวิทยานิยมศึกษาขนาดของกลุ่ม เพราะจะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับสมาชิก ซึ่งกลุ่มที่มีขนาดเล็กจะเห็นสมาชิกทุกคนในกลุ่มมีโอกาส แสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเต็มที่และทั่วถึง ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของขนาดของกลุ่มที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวนกลุ่มละ 6 คน

ข้อกำหนดที่ใช้ในกิจกรรมการกระจ่างค่านิยม หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2532 ข, หน้า 22) ได้มีข้อกำหนดที่ใช้ในกิจกรรมการกระจ่างค่านิยม 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 เสนอกฎเกณฑ์ โดย

1. พูดทีละคน
2. ฟังอย่างมีมารยาท
3. ไม่มีการลงความเห็น
4. แสดงความประสงค์ให้กลุ่มทราบ เมื่อสมาชิกต้องการจะพูด
5. พยายามแสดงความคิดเห็นอย่างรวบรัดเท่าที่ทำได้ และให้โอกาสผู้อื่นพูดบ้าง
6. เมื่อครบประสงค์จะแสดงความคิดเห็น ควรจะแสดงร่วมไปกับนักเรียน ไม่ควรเป็นคนแรกหรือคนสุดท้าย

ขั้นที่ 2 เสนอกลวิธีการกระจ่างคำนิยาม

ขั้นที่ 3 เสนอสถานการณ์หรือกรณี

ขั้นที่ 4 ทำความกระจ่างในสถานการณ์

ขั้นที่ 5 ดำเนินการอภิปราย

ขั้นที่ 6 จบกิจกรรม ด้วยวิธีสรุปย่อ ๆ เกี่ยวกับคำนิยามของนักเรียนในปัญหาที่ตั้งคำถาม ซึ่งอาจจะเป็นไปในรูปของศิลป์ เช่น วาดภาพ การเขียนแบบสร้างสรรค์ การเขียนกลอน เติมประโยคให้สมบูรณ์ เช่น

ฉันรู้สึก.....

ฉันคิดว่าเพื่อนของฉัน..... เป็นต้น

การดำเนินการอภิปรายเกี่ยวกับการกระจ่างคำนิยาม หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2532 ข, หน้า 34-40) ได้เสนอไว้ว่า

1. การตั้งคำถาม ต้องวางแผนไว้ว่า จะใช้คำถามแบบถามความจริง ถามความคิด และคำนิยาม และบอกพฤติกรรมทางปัญญา คือ เป็นคำถามที่นักเรียนได้ใช้ทักษะทางการคิด

2. การกำหนดพฤติกรรม

3. พฤติกรรมการสนองตอบ

3.1 การเรียบ

3.2 การยอมรับ

3.2.1 การยอมรับแบบเฉยเมย

3.2.2 การยอมรับแบบมีการเคลื่อนไหว แสดงถ้อยคำหรือการกระทำ

3.2.3 การยอมรับความรู้สึก เป็นการทำความกระจ่าง

4. การอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับข้อมูลที่ต้องการ

5. การกระทำให้เป็นแบบอย่าง

ดังนั้นจุดประสงค์ของการกระจ่างคำนิยาม ซึ่งหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2532 ข, หน้า 39) ได้เสนอไว้ว่า เป็นการช่วยให้ครูเข้าใจนักเรียนดีขึ้น ในความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรม การทำความกระจ่างมิใช่การเปลี่ยนทิศทางการคิด หรือทำให้นักเรียนเกิดความคิดหรือความรู้สึกอย่างอื่นขึ้นมา ในการทำความกระจ่างนี้ เป็นการสะท้อนความเข้าใจของครูในเรื่องที่นักเรียนพูด และเป็นการแสดงให้เห็นว่าความคิดของนักเรียน มีค่าควรแก่การพิจารณาสืบต่อไป โดยใช้คำถามเพื่อทำความกระจ่างให้นักเรียนคิดซ้ำอีกและ แสดงความคิด ความรู้สึก และแนวคิดของการเรียนออกมาให้ชัดเจน

การสร้างกิจกรรมกระจำนียม หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2532 ข, หน้า 41) ได้เสนอว่า กิจกรรมที่จะให้ผลดีจะต้องมีลักษณะ ดังนี้ คือ

1. เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสามารถและความสนใจของนักเรียน
2. ง่ายต่อการที่จะสร้างและใช้
3. สามารถจูงชวนความคิดให้บังเกิดขึ้นตามมา เช่น การทำให้เกิดการอภิปราย

เขียนคำวิพากษ์วิจารณ์

4. มีการอภิปรายที่เน้นการแสดงความรู้สึกที่เหมาะสม
5. ต้องดำเนินโดยครูผู้มีความรู้ทักษะในการตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนเกิดความกระจำนียมขึ้นให้ได้

และกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2532 ก, หน้า 218-219) ได้เสนอว่า การพัฒนาพฤติกรรมของคนเราควรจะใช้กระบวนการทั้ง 7 เป็นหลักในการพัฒนาโดยให้บุคคลได้ตรวจสอบการกระทำของตนเองและผู้อื่น ตามกระบวนการทั้ง 7 และถ้าบุคคลสามารถนำกระบวนการทั้ง 7 นี้ ไปใช้ในชีวิตประจำวันจนติดตัวเป็นนิสัย นั่นคือ ก่อนที่จะคิดตัดสินใจอะไรมีการพิจารณาตรวจสอบความรอบคอบก่อนจะทำให้ตนได้มีโอกาสกลั่นกรองพฤติกรรมของตนได้ถูกต้องเหมาะสมกับเหตุการณ์ที่เผชิญหน้าอยู่

จะเห็นได้ว่าการปรับพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีปัญหาด้วยกระบวนการทำความเข้าใจกระจำนียมมุ่งที่จะให้ผู้ที่ได้รับการพัฒนาได้ กระบวนการ ที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องมือติดตัวมากกว่าที่จะให้ได้กระจำนียมหรือจริยธรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะถ้าหากบุคคลใช้กระบวนการทั้ง 7 เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต ถือเป็นเข็มทิศหรือหางเสือในการดำเนินชีวิตของตน เขาก็สามารถที่จะพัฒนาค่านิยมและจริยธรรมใด ๆ ให้มีในคนเพิ่มขึ้นได้ทั้งสิ้น ได้มีผู้ให้แนวทางในการสร้างค่านิยมโดย วรุณี ธนวานิช (2535, หน้า 58-59) ได้เสนอแนวทางการสร้างค่านิยมในการปลูกฝังคุณลักษณะต่าง ๆ โดยใช้กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ดังนี้

1. เรื่องราวเกี่ยวกับค่านิยม (value sheet) เสนอเหตุการณ์ที่สมมติ อาจเป็นเรื่องจริงหรือเรื่องที่เป็นข่าว เป็นเรื่องที่ยั่วให้คิดมีคำถามที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมกระตุ้นให้เขาคิดพิจารณาโดยอาศัย ความรู้สึกและการวิเคราะห์พฤติกรรมนั้นเพราะเหตุผลอะไร ซึ่งจะช่วยให้สะท้อนให้รู้ว่าเขามีค่านิยมอะไร ตัวเขาสามารถเลือกสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่าสำหรับเขา ค่านิยมของเขาก็ชัดเจน แต่ถ้าเลือกพฤติกรรมใดเฉพาะเป็นผลจากการวางเงื่อนไขครั้งก่อน ต้องระวังว่าเป็นพฤติกรรมที่มีความหมายต่อชีวิตของเขาที่ยากยึดถือไว้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตหรือไม่ ถ้าไม่ค่านิยมของเขาก็ไม่ชัดเจน เช่น การไปห้องสมุด ถ้าเขาไปเพราะตามเพื่อน ไม่ใช่ไปเพราะต้องการไปศึกษาหาความรู้ ค่านิยมการใฝ่รู้ของเขาก็ไม่ชัดเจน

2. จัดลำดับที่ (rank ordering) เสนอเหตุการณ์สมมติให้เขาเลือกจัดลำดับพฤติกรรมของตัวละครในเหตุการณ์ให้เขาบอกความแตกต่างที่เกี่ยวข้องกับความดี ความเลว เช่น ท่านเห็นว่าใครดี ใครเลวมากน้อยเพียงใด อธิบายความคิดเห็นของเขาจะช่วยให้เขารู้ว่าตนเองชอบหรือนิยามอะไรมากกว่าอะไร

3. การลงคะแนนเสียงเกี่ยวกับค่านิยม (value voting) เสนอพฤติกรรมการกระทำแล้วให้ลงคะแนนเสียง เช่น ครูถามนักเรียนว่าใครชอบช่วยเหลือผู้อื่น ถ้าชอบให้ยกมือขึ้น ถ้าไม่ชอบให้ยกหัวแม่มือ ใครมีความสำคัญในบุญคุณของผู้อื่น เสร็จแล้วขอให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายพฤติกรรมของคำถามแต่ละข้อ

4. มาตราส่วนค่านิยม (value continuum) เป็นการถามนักเรียนเพื่อสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัญหา หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งในระดับใด โดยให้นักเรียนทำเครื่องหมายเพื่อเลือกคำตอบ ซึ่งเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด จากนั้นให้อภิปรายเหตุผลที่นักเรียนเลือก เช่น

4.1 ถ้านักเรียนมีเงิน นักเรียนจะทำอย่างไร

4.1.1 ไม่ใช่เลย

4.1.2 ใช้จ่ายหมดไม่ให้เหลือ

4.1.3 เก็บไว้

4.2 ถ้านักเรียนมีความรักนักเรียนจะทำอย่างไร

4.2.1 ไม่ใช่เลย

4.2.2 ใช้จ่ายหมด แบ่งความรักให้กับทุกคนโดยทั่วถึง

4.2.3 เก็บความรักเอาไว้ให้กับคนที่ดีที่สุด

5. การเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง ตั้งคำถามมีสองตัวเลือก และให้เลือกเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจจะถามตอบปากเปล่า หรือเขียนตอบก็ได้ เช่น ประสบการณ์ในการไปเที่ยวกับเพื่อนเพศตรงข้ามสองต่อสองเป็นสิ่งที่จำเป็นหรือไม่ การศึกษาเฉพาะกรณี (case study) กำหนดสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือปัญหาใด ปัญหาหนึ่งมาวิเคราะห์ประเด็นสำคัญ ๆ จากเรื่องราวนั้น ตรวจสอบหาเหตุผลและค่านิยมของบุคคลในเรื่องที่จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะ เพื่อประยุกต์นำไปใช้และรู้จักการวิเคราะห์ และพิจารณาตนเอง เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดที่ดีต่อตนเองต่อไป เรื่องที่เหมาะสมควรเป็นเรื่องจริงจะช่วยให้ตระหนักในความเป็นจริง ทำให้เข้าใจและนำไปใช้ได้ดีที่สุด

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้นำแนวทางต่าง ๆ มาสร้างเครื่องมือที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจ และความสามารถของนักเรียน โดยใช้รูปแบบค่านิยมมาประกอบสถานการณ์ ชั่วๆให้เกิดความคิดเกี่ยวกับคำถามที่เกี่ยวกับสถานการณ์ และแสดงค่านิยมมาออกมาให้กระจ่าง ในการทำ

กิจกรรม ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบในการกระจ่างค่านิยมที่เสนอแนะโดยหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2534, หน้า 36 อ้างถึงใน เสาวรส สาริยะ, 2540, หน้า 74) ซึ่งมี 5 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบมาตรฐาน
2. รูปแบบกำหนดทางเลือก
3. รูปแบบยืนยันความคิด
4. รูปแบบจัดลำดับความสำคัญ
5. รูปแบบแบ่งกลุ่มความคิด

จาก 5 รูปแบบ สรุปได้ว่ารูปแบบของกระบวนการค่านิยมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการคิด และตัดสินใจ ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ดังที่ ดุษฎี แก้วกำเนิด (2527, หน้า 49-50) ได้เสนอไว้ว่า ครูต้องทำให้เด็กเกิดความรู้ ทักษะ มีเจตคติ เพื่อนำไปสู่การคิดและแก้ปัญหา ตลอดจนสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง เพื่อสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นผู้วิจัยได้สร้างสถานการณ์ที่เหมาะสมกับจุดประสงค์ของงานวิจัยในรูปแบบและเสนอออกไปเป็นใบงาน ค่านิยมตามรูปแบบดังกล่าว คือ

รูปแบบมาตรฐาน ช่วยให้นักเรียนได้เข้าใจและรู้วิธีวิเคราะห์เหตุและผลในการเลือกที่จะประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสม

รูปแบบกำหนดทางเลือก ช่วยชี้แนวทางให้นักเรียนได้เลือกกระทำหรือปฏิบัติในสิ่งที่ถือว่าเกิดผลดีกว่าหรือเกิดผลเลวที่น้อยกว่า

รูปแบบยืนยันความคิด มุ่งเน้นที่กระบวนการตัดสินใจ คล้ายรูปแบบกำหนดทางเลือกแต่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้คิด

รูปแบบการจัดลำดับความสำคัญ ชี้ให้นักเรียนเห็นว่า คนเราแม้จะรู้หรือเชื่อในสิ่งเดียวกัน เมื่อแต่ละคนได้นำไปผสมผสานกับลักษณะนิสัยแล้ว จะสร้างระบบความเชื่อของตนเอง โดยไม่รู้ตัว ทำให้เกิดพฤติกรรมที่แสดงออกแตกต่างกัน

รูปแบบแบ่งกลุ่มความคิด ให้แนวทางในการตัดสินใจ โดยทั่วไปแล้วแบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ ชอบใจมากที่สุด เฉย ๆ และไม่ชอบเลย

สรุปลักษณะของโปรแกรมการกระจ่างค่านิยม ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ

1. เนื้อหาสาระ คือ เรื่องราวหรือสถานการณ์
2. คำถามเพื่อการทำความเข้าใจค่านิยม เป็นคำถามเพื่อการอภิปราย แสดงความคิดเห็น ความรู้สึก จนเกิดความกระจ่างในค่านิยม โดยใช้เกณฑ์ 7 ประการ และใช้ทฤษฎีค่านิยมของ โรคิช กำหนดแนวทางในการตั้งคำถาม

3. การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันการเมื่อน่าย ใช้กิจกรรมการเล่น เกม จำลองสถานการณ์ การระดมพลังสมองในกลุ่ม การอภิปราย การเขียนรายงาน การสัมภาษณ์ เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระจำค่านิยม

1. งานวิจัยในต่างประเทศ

กิลเลียไพ (Gilliapie, 1983, p. 2369 - A) ได้ศึกษาผลของการให้คำปรึกษา 2 แบบ คือ การกระจำค่านิยมและการปรับพฤติกรรมทางความรู้สึกที่มีต่อการปรับปรุงทักษะการอ่านและการส่งเสริมอัตโนมัติ ใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นเกรด 10 จำนวน 137 คน จากโรงเรียนมัธยม เซ็นทรัลในรัฐแคลิฟอร์เนีย แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม กลุ่มละ 25 คน โดยกลุ่มฝึกการเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านความรู้ ผลการวิจัยพบว่า การฝึกปรับพฤติกรรมด้านความรู้ และกลุ่มการฝึกกิจกรรมการกระจำค่านิยมมีคะแนนเพิ่มขึ้น 1 ชั้น

ลาสซีเออร์ (Lassier, 1984, p. 2378-A) ได้ศึกษาผลกระทบของวิธีการสอนกิจกรรมการกระจำค่านิยมที่มีทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่อชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ โดยจัดการสอนและการฝึกการกระจำค่านิยมแก่นักเรียน ชั้นเกรด 9 เป็นเวลา 1 ภาคเรียน โดยแบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมและกลุ่มควบคุม พบว่า

1. วิธีการสอนการกระจำค่านิยม ที่เลือกมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ สามารถช่วยให้นักเรียนมีทัศนคติต่อชนกลุ่มน้อยดีขึ้น และช่วยให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการเข้าใจทัศนคติของตนได้ดีขึ้น

2. รูปแบบการกระจำค่านิยมและวิธีการที่นำมาใช้ไม่ทำให้ทัศนคติและความคิดความเข้าใจของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียนเปลี่ยนแปลง

2. งานวิจัยในประเทศ

อุบลรัตน์ ภูประสพพร (2530, หน้า 77) ได้ศึกษาการทดลองสอนประชากรศึกษา โดยวิธีการกระจำค่านิยม ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดประดู่ทรงธรรม พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการสอน โดยวิธีการกระจำค่านิยมและนักเรียนที่ไม่ได้เรียนประชากรศึกษามีการตัดสินใจอยู่ในระดับสูง โดยที่นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนโดยวิธีการกระจำค่านิยมมีการตัดสินใจสูงที่สุด ส่วนนักเรียนที่ไม่ได้เรียนประชากรศึกษา จะมีการตัดสินใจต่ำที่สุด

สุดา จันทรสุโข (2536, หน้า 95) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมการกระจำค่านิยม ในการสร้างเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านวินัยในตนเองเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนคงคาราม จังหวัดเพชรบุรี พบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกการกระจำค่านิยมมีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านวินัยเกี่ยวกับการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกกิจกรรมการกระจำค่านิยมในระยะหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เสาวรส สาริยะ (2540, หน้า 119) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมการกระจำง่าคำนิยมนในการปรับตัวกับเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิต พิบูลบำเพ็ญ มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้กิจกรรมการกระจำง่าคำนิยมสามารถพัฒนาคำนิยมในการปรับตัวกับเพื่อนได้ดีขึ้นกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกกิจกรรมการกระจำง่าคำนิยมในระยะหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศิริภรณ์ อธิปัตยกุล (2540, หน้า 86) ศึกษาการพัฒนาคำนิยมความปลอดภัยในการทำงานโดยใช้กิจกรรมการกระจำง่าคำนิยมสำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยเทคนิคสตั๊ดหีบ พบว่านักศึกษาที่ได้รับการฝึกกิจกรรมการกระจำง่าคำนิยม มีค่าความปลอดภัยในการทำงานสูงกว่านักศึกษาที่ไม่ได้รับการฝึกกิจกรรมการกระจำง่าคำนิยมในระยะหลังทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มลวดี สายจำปา (2543, หน้า 122) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการใช้เพื่อนช่วยเพื่อนและกิจกรรมการกระจำง่าคำนิยมต่อความสามารถในการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดสระแก้ว อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการใช้เพื่อนช่วยเพื่อนและกิจกรรมการกระจำง่าคำนิยม มีความสามารถในการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ได้ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุวิมล ลาวรรณา (2543, หน้า 75) ศึกษาเปรียบเทียบผลการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวโลกอสกับการกระจำง่าคำนิยมต่อลักษณะมุ่งอนาคตของเยาวชนหญิงในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวโลกอส สามารถส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคตของเยาวชนหญิงในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่า เห็นความหมาย เห็นความสำคัญของการมุ่งไปข้างหน้า และการมีมุมมองชีวิตในด้านบวกและสามารถดำรงชีวิตอยู่กับสังคมทั้งในขณะที่เขาอยู่ในสถานพินิจและหลังออกจากสถานพินิจได้อย่างเป็นสุขนั้นก็จะส่งผลให้ชีวิตของเขาไปในทางสร้างสรรค์คงทน ขณะเดียวกันการกระจำง่าคำนิยมนั้นส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนได้ผ่านกระบวนการเกิดคำนิยมจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะตนอันเป็นลักษณะที่พึงประสงค์และกระบวนการก็นำสนใจกระตุ้นให้เยาวชนหญิงเกิดการเรียนรู้ และสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น ดังนั้น การกระจำง่าคำนิยมจึงเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนเกิดลักษณะมุ่งอนาคตได้เป็นอย่างดี

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาในข้างต้น สรุปได้ว่า การกระจำง่าคำนิยมเป็นเทคนิควิธีการที่เหมาะสม สามารถนำไปใช้กับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนคาราสุมุทธอำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี เพื่อช่วยพัฒนานักเรียนให้รู้จักการคิดและไตร่ตรองอย่างรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้วิจัยจึงมีความคิดที่จะนำกิจกรรมการกระจำง่าคำนิยมมาทดลองใช้เพื่อช่วยลดพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีปัญหาของนักเรียน